

**Kainuun maakuntaohjelman
toimeenpanosuunnitelma**

(TOPSU)

2025–2026

KAINUUN LIITTO

**Kainuun maakuntaohjelman
toimeenpanosuunnitelma (TOPSU)
2025–2026**

1. Johdanto.....	6
2. Kainuun aluekehityksen tilannekuva	8
1. Väestökehitys	8
2. Ympäristön kestävä kehitys	10
3. Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenne- ja viestintäyhteydet	12
4. Elinkeinot ja TKI-toiminta.....	14
5. Työvoiman saatavuus, osaaminen ja sivistys.....	18
6. Osallisuus ja hyvinvointi	21
3. Kainuun TOPSU 2025–2026	23
3.1. Elinkeinot, osaaminen ja digitaalinen siirtymä.....	24
Osaava työvoima.....	24
Koulutus ja osaaminen.....	26
Yrittäjyys, elinkeinot, investoinnit ja digitaalinen siirtymä	27
3.2. Elinkeinojen kehittämisen kärkitoimialat.....	28
3.3. Hyvinvointi ja työllisyys	28
Sosiaali- ja terveystalouden kehittäminen.....	28
Hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen	29
Tasa-arvoinen aluekehittäminen.....	30
Positiivinen maakuntakuva, maine ja kulttuuri.....	31
3.4. Vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä	31
3.5. Saavutettavuus, aluerakenne ja monipaikkaisuus.....	33
Uudet liikkumisratkaisut, sähköiset palvelut sekä infrastruktuuri-investoinnit	33
Kestävä aluerakenne, monipaikkaisuus sekä toimivat palvelut.....	34
4. Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen (ALKE) keskustelut .	36
5. Kainuun älykäs erikoistuminen	38
5.1. Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimus.....	39
6. Toteutussuunnitelman rahoitusohjelmat ja -välineet.....	40
Julkaisuluettelo	44

1. Johdanto

Kainuun nykyinen maakuntaohjelma on laadittu vuosille 2022–2025. Ohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) laaditaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan ja tarkistetaan sekä tarvittaessa muutetaan vuosittain. TOPSU:lla ohjataan Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanoa ja sen tulee olla maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) hyväksymä.

TOPSU:n painotukset, 1) osaavan työvoiman saatavuus, 2) saavutettavuus sekä 3) investointien realisointi, ovat oikeaan osuneita ja keskittyvät Kainuun kehityksen kriittisiin kohtiin. Kainuulle kriittisin kehittämislinja on osaavan työvoiman saannin varmistaminen, johon pureudutaan monipuolisesti. Osaavan työvoiman turvaamisen toimenpiteiden kohteet ja yhteistyön tekemisen tavat on määritelty Kainuun osaavan työvoiman sopimuksellisen yhteistyön toimintasuunnitelmassa, jonka toteutusta koordinoi osaavan työvoiman turvaamisen koordinaatioryhmä.

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma 2025–2026 ajoittuu vaiheeseen, jossa valmistuu ja astuu voimaan uusi maakuntaohjelma vuoden 2026 alussa. Tämä TOPSU jää nykyisen maakuntaohjelman viimeiseksi. Samaan ajankohtaan ajoittuvat myös Itä ja Pohjois-Suomen ohjelmien valmistuminen ja toteutuksen käynnistyminen vuoden 2025 alussa. Suuralueohjelmien tavoitteiden mukaisesti toimenpiteisiin tulee kohdentaa myös Kainuulla käytössään olevia aluekehittämisen resursseja ja kohdentaa edunajamisen toimenpiteitä.

Maakuntaohjelman toteutuksessa hyödynnetään laajan ja suppean aluepolitiikan toimenpiteitä. Laajalla aluepolitiikalla tarkoitetaan lähinnä tulonsiirtoja ja julkisen vallan alueellisia toimia sekä yksityisiä ja julkisia investointeja, joihin vaikutetaan edunajamisella ja investointien edistämistyöllä. Onnistumista edunvalvonnassa tukee sen osuvuuden varmistava seuranta ja ennakointi. Olennaista on ennakoiva vaikuttaminen kansalliseen lainsäädäntöön, hallitusohjelmaan, sektoripolitiikkojen suunnitelmiin, EU:n lainsäädäntöön ja politiikkoihin sekä aluekehittämisen rahoitukseen ja ohjelmiin kansallisesti ja EU:n tasolla (koheesipolitiikka). Laajan aluepolitiikan toteutuksessa keskeisessä roolissa edunvalvonnan lisäksi ovat alueiden sekä alueiden keskushallintojen välinen yhteistyö sekä laajat yhteistyö- ja infrastruktuurihankkeet.

Edunajamisessa ajoitus ratkaisee. Samoin alueiden sisäinen ja välinen sekä kansainvälinen yhteistyö on välttämätöntä. Tarvitaan suuralueittainen, valtakunnallinen sekä maakuntien ja oman maakunnan ”puolue” eli yhteistyössä ylitetään puolue- ja sektorirajat ja tehdään julkisen, yksityisen ja järjestösektorin välistä yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Keskeistä Kainuulle ovat Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien välinen yhteistyö, yhteinen ja oma edunvalvonta sekä eri ohjelmien ja rahastojen valjastaminen osaksi Kainuun kehittämistä.

Suppean aluepolitiikan kehittämisvälineitä ovat kansalliset ja EU:n alueiden kehittämiseen kohdentuvat rahoitukset. Myös rakennerahasto-ohjelmien valtakunnallisia teemoja sekä erilaista alueiden välistä kansainvälistä yhteistyötä rahoittavia ohjelmia (Interreg-ohjelmia ja EU:n erillisrahoitusohjelmat) on hyödynnettävä Kainuussa tehokkaasti.

Rakennerahastojen (EAKR ja ESR), oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) ja maaseuturahaston rahoitusten kohdentamisessa hyödynnetään teemahakuja, joita voidaan kohdentaa TOPSU:ssa linjattuihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Eri rahastojen yhteisillä teemahauilla saadaan aikaan isoja ja vaikuttavia hankekokonaisuuksia. Kainuun liiton hallinnoimissa kansallisissa aluekehittämisen rahoituksissa on jatkuva haku, josta voidaan rahoittaa strategisia ja vipuvaikutuksiltaan laajoja täsmähankkeita. TOPSU:a toteuttavia hankkeita rahoitettaessa varmistetaan, että ne ovat myös rahoitusohjelmien mukaisia (ohjelmanmukaisuuden varmistaminen).

2. Kainuun aluekehityksen tilannekuva

Kainuun aluekehityksen **pullonkaulat ovat osaavan työvoiman saatavuus, saavutettavuus sekä uusien investointien saaminen**. Kainuun aluetaloudessa, yritysdynamiikassa, työpaikkakehityksessä ja työllisyydessä on ollut erittäin vahva positiivinen kehitys vuodesta 2015 saakka. Samaan aikaan trendinomainen väestön väheneminen on jatkunut viimeaikaisista muuttovoitoista huolimatta. Maahanmuuton määrä on kasvanut syntyvyyttä korkeammaksi. Kainuun työttömyysaste on matala, työttömien määrä on laskenut ja uusia avoimia työpaikkoja on tarjolla runsaasti. Kääntöpuolena ovat yritysten rekrytointiongelmien.

Alueellinen saavutettavuus on taattava huolehtimalla kattavasti liikenneinfrastruktura Kainuussa ja koko Itä-Suomessa, myös syrjäisillä ja harvaanasutuilla alueilla. Saavutettavuus vaatii tietoliikenneyhteyksien sekä perinteisen liikenneinfrastruktuurin ylläpitoa ja kehittämistä sekä uusien innovatiivisten ratkaisujen kehittämistä. Saavutettavuudessa tulee toteutua **kolmen tunnin saavutettavuustavoite** pääkaupunkiin, joka saavutetaan vain elinkeinoelämän ja matkailun tarpeisiin riittävän lentoliikenteen avulla.

Kainuun toimintaympäristö on muuttunut erityisesti Venäjä-yhteistyön loppumisen sekä Suomen ja Ruotsin NATO-jäsenyyden myötä. Venäjän Ukrainaankohdistaman hyökkäyssodan vaikutukset Kainuulle **rajamaakuntana** ovat suuria. Venäjäyhteistyön loppumisen jälkeen yhteistyön suunta on lännessä ja Euroopassa. Koko Itä-Suomen merkitys on kasvanut vahvasti geopoliittisesti sekä kehittämis- ja turvallisuuskysymyksenä. NATO-jäsenyyden myötä saavutettavuuden ja huoltovarmuuden turvaaminen, omavaraisuuden lisääminen (energia, mineraalit, materiaalit ja ruoka) ja alueen aktiivinen kehittäminen nousevat yhä tärkeämpään rooliin ja vaativat panostuksia. Nato tarjoaa niihin myös uusia mahdollisuuksia. Huoltovarmuus ja energiariittävyys voidaan toteuttaa vihreän siirtymän investointeja vauhdittamalla. Kainuu ja koko pohjoinen ja itäinen Suomi voivat lisätä Suomen turvallisuutta ja huoltovarmuutta, kun turvataan koko alueen saavutettavuus, osaavan työvoiman saatavuus ja varmistetaan tuotannolliset investoinnit.

1. Väestökehitys

Muuttovoiton kasvattaminen, uusien investointien, työpaikkojen ja työntekijöiden, opiskelijoiden ja asukkaiden sekä matkailijoiden ja monipaikkaisten vapaa-ajan viettäjäiden ja etätyöntekijöiden saaminen maakuntaan on kriittistä, jotta verotulot sekä kulutuskysyntä lisääntyisivät. Työhön johtavan maahanmuuton kasvattaminen on ehdottoman tärkeää. Luonnollinen väestönlisäys tulee pysymään negatiivisena vielä useita vuosia, mutta viiden vuoden päästä väestökehityksen tilanne nähdään parempana erityisesti kasvaneen maahanmuuton, mutta myös kasvavan kotimaan muuton ansiosta.

Kainuu nähdään yhä vetovoimaisempana maakuntana. Koronapandemian myötä alkanut maallemuuton trendi näkyy Kainuussakin ja on hidastanut poismuuttoa. Pitkään jatkunut muuttotappio on kääntynyt parin viime vuoden aikana **muuttovoitoksi**. Vuonna 2022 Kainuu sai muuttovoittoa 19 henkilöä ja Sotkamon väkiluku kasvoi. Kotimaan muutto oli tappiollista, mutta nettomaahanmuutto oli 569 henkilöä. Vuonna 2022 Kainuussa oli **70 521 asukasta**. Kasvava maahanmuutto näkyy erityisesti Kajaanissa: vuoden 2023 tammi-marraskuun ennakkotietojen mukaan Kajaanin väkiluku on kasvanut 170 henkilöllä. Kuntien välisessä muutossa Puolanka ja Ristijärvi ovat saaneet muuttovoittoa.

Tulomuuttajista suurin osa on työikäisiä 30–64-vuotiaita. Kainuuseen muuttajan tyypillinen profiili on muuttanut opiskelijasta työntekijään, jota selittää Kainuun hyvä työllisyyskehitys ja se, että opintoja tehdään yhä enemmän monimuoto-opintoina Kainuun ulkopuolelta. Kainuuseen muuttaneista noin 53 prosenttia on miehiä ja 47 prosenttia naisia ja tämä on ollut pysyvä trendi jo vuosia. Tätä selittää osaksi miesvaltaisten toimialojen enemmisyys Kainuun toimialarakenteessa.

Kainuun haasteena on nuorten poismuutto. 20–24-vuotiaista **nuorista naisista** 28 prosenttia lähtee Kainuusta vuosittain. Suuri syy tälle on opiskelutarjonnan kapea-alaisuus. 20–24-vuotiaista naisia on 39 prosenttia. Väestökehityksen tilannetta kuvaa **vanheneva väestö** ja ikärakenteesta johtuva suuri kuolleisuus ja alhainen **syntyvyys**. Kuolleisuus on ollut syntyvyyttä suurempaa vuodesta 1998 saakka. Vuonna 2022 kuolleisuus (-1186) oli lähes kolminkertainen syntyvyyteen (+429) nähden, eikä muuttovoitto vielä riitä kääntämään väkimäärää kasvusuuntaiseksi koko maakunnassa. Maahanmuuton määrä (+622) on noussut syntyvyyttä suuremmaksi. On huomioitava, että Kainuun keskussairaala on vetovoimainen synnytyssairaala, jossa syntyi 762 lasta, eli 43 prosenttia synnyttäjistä tuli Kainuun ulkopuolelta vuonna 2022.

Väestöllinen huoltosuhde on heikentynyt jo kauan, mutta vaihtelee suuresti eri kuntien välillä (Kajaani 66,3 – Hyrynsalmi 119,3, koko maa 62,3). Taloudellinen huoltosuhde on kohentunut, mutta on edelleen koko maata huonompi (Sotkamo 135,2 – Puolanka 242,6, koko maa 133,4). Kainuun kehitys on **polarisoitunutta**. Väestöstä 51 prosenttia asuu Kajaanissa ja 72 prosenttia Kajaanin seutukunnan alueella. Kehys-Kainuu on pinta-alaltaan iso ja luonnonvaroiltaan rikas alue, jossa asuu alle kolmannes kainuulaisista, ja sen asukkaista 65 vuotta täyttäneitä on 41 prosenttia. On kuitenkin huomioitava, että yhä useampi eläkeikäinen on edelleen mukana työelämässä (829 hlöä) ja aktiivisena voimavarana kuntien toiminnassa.

Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on kasvanut Kainuussa 4,2 prosenttiin (koko maa 9,1 %). Kainuussa on noin 550 tilapäistä suojelua saavaa (sekä vastaanottokeskuksessa että kotikuntamerkinän saaneet). Ukrainalaisia pakolaisia on vastaanottojärjestelmän piirissä noin 330 (tilanne 11/2023). Työnhakijoina on 200 ukrainalaista, joista kolme neljäsosaa on koulutuksessa tai työssä.

Monipaikkaisuus ja matkailu tasaavat negatiivista väestökehitystä alueella ja vaikuttavat positiivisesti elinvoimaan erityisesti Kehys-Kainuun alueella parantamalla palvelurakennetta. Kainuun väestömäärä tuplaantuu useina kuukausina matkailijoiden vaikutuksesta ja matkailu on ympärivuotista. Matkailijoiden yöpymisiä on vuosittain 1,3 miljoonaa ja mökkiläisiä on alueella lähes 13 000, joista yli 71 % tulee Kainuun ulkopuolelta. Tämä lisää myös palvelutarvetta terveydenhuollossa. Lisäksi **Kainuun prikaatin** vaikutus alueella on merkittävä (4000 varusmiestä, 520 työntekijää ja kasvava NATO yhteistyö).

Tilastokeskus ennustaa väestön vähenevän noin 60 000:een vuoteen 2040 mennessä ja eläkeläisten osuuden kasvavan noin 35 prosenttiin. Kainuussa ei haluta, että **väestöennuste** toteutuu ja maakuntahallitus on asettanut tavoitteeksi 70 000 asukasta vuonna 2040. Muuttovoiton, erityisesti voimakkaan maahanmuuton kasvun avulla, väestötavoite voidaan saavuttaa.

2. Ympäristön kestävä kehitys

*Luonnonympäristön erinomainen tila on Kainuun elinkeinojen kestävä tulevaisuuden edellytys. Se tuo lisäarvoa matkailuun, luonnon virkistyskäyttöön sekä kainuulaisten hyvinvointiin. Kestävä kehityksen varmistaminen eli **oikeudenmukainen ja vihreä siirtymä** fossiilitaloudesta vähähiiliseen bio- ja kiertotalouteen on Kainuun maakuntaohjelman tavoite ja tarjoaa valtavia taloudellisia mahdollisuuksia. Kiertotalous ja vihreä siirtymä ovat vahvasti mukana Kainuun älykkään erikoistumisen strategiassa. Huoltovarmuus ja energiariittävyys voidaan toteuttaa vihreän siirtymän investointeja vauhdittamalla. Kainuussa toimii maakunnallisena vihreän siirtymän asiantuntija- ja yhteistyöfoorumina maakunnallinen ilmasto- ja ympäristöasioiden neuvottelukunta. Kainuun vihreän ja oikeudenmukaisen siirtymän toimeenpanoa aktivoidaan monin toimin. Arviomme mukaan ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta Kainuun tilanne on parempi niin vuoden kuin viiden vuodenkin kuluttua. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa tilanne on ennallaan vuoden kuluttua ja parempi viiden vuoden kuluttua.*

Kainuun maa-alasta **95 % on metsää** ja metsätalouden maata maa-alasta on 1,93 milj. ha. Suojeltujen metsä- ja kitumaiden määrä on kasvanut. Metsä- ja kitumaiden alasta on suojeltu 10,1 prosenttia, joka on Lapin jälkeen toiseksi eniten maakunnista. Kainuun **metsien kasvu ja puumäärät ovat suuremmat kuin poistuma**. Puuston vuotuinen kasvu on 6,15 milj. m³ (VMI 12/13) ja poistuma 4,69 milj. m³/v. Hakkuiden määrä oli vuonna 2022 3,86 milj. m³. Luken laskelmien mukaan suurin ylläpidettävissä oleva hakkuumahdollisuus (arvio) on Kainuussa keskimäärin 4,8 milj. m³ vuodessa vuoteen 2028 saakka.

MEMU-hankkeen (Metsien ja metsäsektorin muutos, hiilitase ja hakkuumahdollisuudet – Maakunnittaiset tarkastelut: Itä ja Pohjois-Suomen maakunnat sekä Etelä-Karjala) kokeellisen tilaston mukaan Kainuu on merkittävä **hiilinielu**. Puuston ja maaperän yhteenlaskettu nettohiilinielu on pysynyt negatiivisena vuosina 2015–2021 ja oli keskimäärin -1,62 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia (Mt CO₂-ekv.) vuodessa. Puuston hehtaarikohtainen hiilinielu oli keskimäärin -2,25 t CO₂-ekv. Maaperän hehtaarikohtaiset päästöt turvemailta oli keskimäärin 0,58 t CO₂-ekv.

Hinku-laskennan mukaiset **kasvihuonekaasupäästöt** ilman päästöhyvityksiä vuonna 2021 olivat yhteensä 575,5 kt CO₂-ekv ja suurimmat päästöjen lähteet liikenne ja maatalous. Vuodesta 2005 päästöt ovat laskeneet 23 prosenttia ja vuodesta 2019 kahdeksan prosenttia.

Skenaarioiden mukaan **ilmastonmuutoksen** arvioidaan nostavan Kainuun keskilämpötilaa vuosisadan puolivälissä noin 1,8–3,0°C. Vastaavasti vuotuisten sademäärien arvioidaan kasvavan alueella 6–10 prosenttia.

Kainuun pintavesien ekologinen tila on hyvä, mutta voimakkaasti säänneltyjen **vesien tila** on tyydyttävä. Järvistä 17 prosenttia ja joista 15 prosenttia on erinomaisessa kunnossa. Kainuun järvistä ei ole yhtään luokiteltu ekologiselta tilaltaan huonoksi. Vuosittain edistetään vesistöjen tilan parantamista toteuttamalla ELYn toimesta yksi vesistökunnostussuunnitelmahanke per vuosi, kohdistuen pääasiassa niihin vesistöihin, jotka on vesienhoitosuunnitelmassa luokiteltu hyvää tilaa huonommaksi. Avustettavia hankkeita on vuosittain puolenkymmentä. Oulujoen vesistön vesivisiohanke valmistui keväällä 2023.

Helmi-elinympäristöohjelma 2021–2030 vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaa luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Helmi-ohjelman hoito- ja kunnostussuunnitelmat ja niiden toteutus etenee Kainuussa odotetulla tavalla.

Vuoden 2023 alusta käynnistyi uuden CAP-strategiakauden toimeenpano. Vuonna 2023 tulotukia haki Kainuussa 609 maatilaa. Tilamäärä on vähennyt viime vuosina 1,5–4 prosentin vuosivauhdilla. Vuonna 2023 vähemmän tilamäärässä oli 7,5 prosenttia. Ekojärjestelmään (talviaikainen kasvipeitteisyys, luonnonhoitonurmet, viherlannoitusnurmet ja monimuotoisuuskasvit) sitoutui 267 tilaa. Luomutilojen lukumäärä on laskenut alkaneella ohjelmakaudella reilulla parikymmenellä tilalla.

Tuulivoimatuotannon suunnittelu sekä rakentaminen jatkuu aktiivisena. Toiminnassa on Kivivaara-Peuravaaran 30 ja Piiparinmäen 9 tuulivoimalaa ja rakenteilla on Lumivaaran 17 ja Illevaaran 5 tuulivoimalaa. Tuotannossa ja rakenteilla olevien tuulivoimaloiden nimellisteho on 269 MW. Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2035 hyväksyttiin joulukuussa 2023. Kainuuseen tavoitellaan noin 410 uutta teollisen kokoluokan tuulivoimalaa vuoteen 2035 mennessä. Myös **aurinkovoimalaselvityksiä** on useita menossa ja energiavarastointi on nousussa.

Vuonna 2022 Kainuussa **primäärienergian** kulutus nousi 5077 gigawattituntiin (Itä-Suomen energiatilasto 2023). Terrafame Oy:n akkukemikaalitehtaan käynnistyminen on vaikuttanut osaltaan energian käytön kasvuun. **Uusiutuvan energian** osuus oli 60 prosenttia ja energiaomavaraisuus on noussut 66 prosenttiin (v. 2018 60 %). Kivivaara-Peuravaaran ja Piiparinmäen tuulipuistot ovat nostaneet Kainuun Itä-Suomen maakunnista eniten tuulivoimaa tuottavaksi maakunnaksi. Puupolttoaineen käytön osuus oli kolmannes maakunnan energian käytöstä.

Kajaanin LUMI supertietokoneen käyttämä sähkö tuotetaan sataprosenttisesti **vesivoimalla** ja muun muassa hukkalämmön tehokkaan hyödyntämisen ansiosta LUMI-supertietokoneen hiilijalanjälki on nolla tai jopa negatiivinen. Supertietokoneen tuottamalla hukkalämmöllä tuotetaan 20 prosenttia Kajaanin alueen vuosittaisesta kaukolämpötarpeesta.

Kainuussa **erityisesti kaivannaisteollisuuden klusteri toteuttaa edistyksellistä kiertotaloutta** hyödyntäen pitkälle edennyttä kainuulaista mittaustekniikan osaamista (Oulun yliopiston mittaustekniikan yksikkö MITY), teknologioiden, prosessien ja liiketoimintamallien kehittämistä (VTT, KAMK). Kainuussa on lisäksi 10 vuoden ajan toiminut CEMIS (Centre for Measurement and Information Systems), mittaus- ja tietojärjestelmiin erikoistunut sopimusperustainen tutkimus- ja koulutuskeskus.

Kainuun kaivokset hyödyntävät kaivostoiminnassa syntyviä kaivannaisjätteitä mahdollisuuksien mukaan omassa toiminnassaan, erityisesti kaivosalueen rakentamistoissa (maarakentaminen, patokorotukset, maisemointi). Joidenkin kaivosten jättejakeita voidaan hyödyntää myös kaivosalueen ulkopuolella. Esimerkiksi Elementis Mineralsin talkkikaivoksen magnesiittihiekkaa voidaan hyödyntää terästeollisuuden raaka-aineena ja murskattua Juuan Dolomiittikalkin sivukiveä sepelituotteena.

Kiertotaloustoimipaikkojen liikevaihto on Kainuussa keskimääräistä alhaisempaa. Merkittävää positiivista muutosta on tapahtunut kiertotalousalan henkilöstön kasvussa.

Ylä- ja Itä-Kainuuseen perustetaan hanketyönä **vihreän siirtymän osaamiskeskus** kuntien sekä Helsingin ja Lappeenrannan-Lahden teknillisen yliopistojen ja Oulun yliopiston Kerttu Saalasti -instituutin kanssa. Hankkeessa vauhditetaan vihreän siirtymän investointeja ja juurrutetaan osaamista omien luonnonvarojen ja energiavarojen kestävään hyödyntämiseen. Kainuun liitossa on käynnissä **Vihreän siirtymän aktivointihanke**, jonka tavoitteena on EU:n Green Dealin tavoitteiden mukaisen toiminnan vauhdittaminen Kainuussa.

3. Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenne- ja viestintäyhteydet

Saavutettavuus on yksi Kainuun aluekehityksen pullonkauloista. Saavutettavuuden ja liikennejärjestelmän (liikenneverkon kunto ja palvelutarjonta) näkökulmasta kehityssuunta on heikentyvä ja lyhyellä aikavälillä kehityssuunta jatkuu heikkenevänä. Kainuun ja Itäisen Suomen liikenneinfrastruktuuri on jäänyt jälkeen Etelä- ja Länsi-Suomeen verrattuna (tieverkon ja rataverkon kunto, toimintavarmuus ja palvelukyky). Ero korostuu varsinkin junaliikenteen saavutettavuudessa ja lentoliikenteen tilanteen herkkyydessä. Saavutettavuudessa tulee toteutua kolmen tunnin saavutettavuustavoite pääkaupunkiin, jonka vain lentoliikenne takaa. Lisäksi turvallisuuspoliittinen tilanne vaikuttaa erityisesti itäisen Suomen liikennejärjestelmään. Pohjoisen merkittävän investointipotentiaalin realisoituminen edellyttää panoksia liikennejärjestelmään. Tietoliikenteellinen saavutettavuus on alueella parantunut, mutta ei ole vielä riittävällä tasolla. Saavutettava, elinvoimainen ja asuttu itäraja on turvallisin raja. Arvioimme liikenteellisen saavutettavuuden olevan ennallaan 1 vuosi eteenpäin ja parempi viiden vuoden päästä. Lentoliikenteen tilanteen arvioidaan pysyvän pari vuotta ennalleen. Tavoitteena on markkinaehtoinen lentoliikenne ja kansainvälisten matkailijoiden määrän kasvattaminen.

Kainuun aluerakenteen runko muodostuu kilpailukykyisestä maakuntakeskuksesta Kajaanista, jota vahvistaa tiivis yhteistyö Sotkamo-Vuokatti-Paltamo-alueen kanssa, vahvoina kaupunkimaisina palvelu- ja työpaikkakeskittyminä toimivista Kuhmon ja Suomussalmen keskustaajamista sekä nykyisten kuntakeskusten (Hyrnsalmi, Puolanka ja Ristijärvi) muodostamista palvelu- ja työssäkäyntikeskuksista. Keskusten verkostoon kytkeytyy monimuotoinen elinvoimainen maaseutu ja kyläverkosto.

Maakunnan kriittisiä aluerakennetekijöitä ovat myös luonnonympäristö suojele- ja virkistysalueineen, erilaiset reitistöt, kulttuuriympäristöt ja -kohteet, matkailu- ja muiden elinkeinotoimintojen alueet sekä kansainväliset ja ylimaakunnalliset yhteistyön kehittämisvyöhykkeet ja -käytävät.

Pohjoisen elinkeinoelämän kuljetukset ja investointipotentiaalin realisoituminen edellyttävät panoksia liikennejärjestelmään. Yksi tärkeistä kehittämisvyöhykkeistä on pohjois-etelä suuntainen viitosvyöhyke, jolla tarkoitetaan valtatie 5:n ja Savonradan muodostamaa liikenteellistä kokonaisuutta. Geopoliittinen tilanne korostaa tulevaisuudessa myös **poikittaisyhteyksien** merkitystä (mm. Vt 22). Tulevaisuudessa perusinfrastruktuuriin liittyviä muutostekijöitä ovat väestön jakaantuminen alueen sisällä ja ikääntyminen, asutuksen keskittyminen taajamiin ja hyvien liikenneyhteyksien varrelle sekä rakentamistavoitteiden kohdistuminen taajamien ulkopuolisille, vetovoimaisille alueille. Aktiivista kehittämistä vaativat taajamien ja haja-asutusalueen yhdyskuntatekninen verkosto ja alempiasteinen tieverkko (ml. yksityistiet), jota tarvitaan erityisesti biotalouden ja matkailun logistisena perustana.

Maakunnan saavutettavuudelle tärkeät maakuntakeskusten väliset sekä pääkaupunkiseudun ja Kainuun väliset matka-ajat eivät ole lyhentyneet, ja **lentoliikenne** on jatkuvasti epävarmalla pohjalla. Lentoliikenneyhteys on kriittinen Kainuun elinkeinoelämän kehittymiselle, erityisesti kv matkailulle ja huoltovarmuudelle. Vuonna 2020 koronapandemian takia lennot Kajaaniin loppuivat ensin kokonaan ja jatkuivat sitten Finnairin operoimana minimaalisella vuorotiheydellä ennen ostoliikenteen alkamista. Lentoliikenne jatkui valtion kustantamana ostoliikenteenä elokuulle 2022 tanskalaisen DAT lentoyhtiön operoimana. Ostoliikenteen täyttöaste oli Kajaanissa maakuntakentistä paras, ja kevään 2022 aikana matkustajamäärät nousivat tasaisesti aina 3500 matkustajaan kuukaudessa. Tavoitteena ollut markkinaehtoinen liikenne ei toteutunut, ensin omikronpandemian katkaistua sen suunnittelun, ja sen jälkeen Venäjän hyökkäyssodan aiheuttaman kallistuneiden polttoainehintojen takia. Vuoden 2022 elo-

lokakuussa ei ollut lentoja lainkaan ostoliikenteen uuden kilpailutuksen vaatiman pitkän ajan vuoksi. Lennot jatkuvat Finnairin operoimana ostoliikenteenä marraskuusta 2022 huhtikuun 2024 loppuun. Syksyn 2023 aikana matkustajamäärät ovat vaihdelleet välillä 3500–3800 matkustajaa kuukaudessa. Seuraava ostoliikennekausi kestää maaliskuun 2026 loppuun saakka, operoijana jatkaa Finnair. Lentoliikenteen markkinaehtoisuus on tavoitteena.

Maakunnan **sisäinen henkilöliikenne** perustuu pääosin henkilöautoihin sekä peruspalvelutasoiseen joukkoliikenteeseen kuntien ja ELY-keskuksen hankkimana. Markkinaehtoinen joukkoliikenne on keskeytynyt tai lakannut ja sen kannattavuus ja tulevaisuuden näkymät ovat heikot. Matkaketjut eivät toimi kaikilta osin. **Sähkö- ja hybridautojen** määrä ja kestävien käyttövoimien jakeluverkon kattavuus on kehittynyt nopeasti parempaan suuntaan, mutta tilanne on edelleen muuta maata heikompi. Kainuussa on Puolangalla yksi biokaasun tuotantolaitos, mutta liikennebiokaasun tuotantoa ja jakelua ei ole. **Biokaasu** on merkittävä vaihtoehto fossiilisille polttoaineille erityisesti raskaassa liikenteessä.

Kainuun ja Itäisen Suomen **liikenneinfrastruktuuri** ei ole niin kehittyntä kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa. Jälkeenjääneisyys näkyy tieverkon ja rataverkon kunnossa, toimintavarmuudessa ja palvelukyvyssä, erityisesti **junaliikenteen** saavutettavuudessa. Kainuun ja Itäisen Suomen maakuntien yhteisenä tavoitteena on 3 h henkilöjunayhteys Kuopiosta ja Joensuusta Helsinkiin. Tämä tarkoittaisi noin 5 h matka-aikaa Kajaanista Helsinkiin. Edellä mainitun edellytyksenä on nykyisten **Savon ja Karjalan ratojen välityskyvyn parantaminen** ja uuden Itäratayhteyden (Porvoo-Kouvola) toteuttaminen.

Viitoskäytävän kasvuvyöhyke on Etelä-Savosta Kainuuseen ulottuva Savon radan ja valtatie 5 muodostama kehittämisvyöhyke sekä edelleen Kainuusta Pohjois-Pohjanmaan kautta Lapin Sodankylään jatkuva valtatie 5 kehittämisvyöhyke. Kainuun ja muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien tavoitteena on nostaa se yhdeksi Suomen pääkehittämisen- ja kasvuvyöhykkeeksi.

Tietoliikenteellinen saavutettavuus runkoverkkojen osalta maakuntaan on hyvä, mutta lisäkapasiteetti ja uudet yhteydet ovat edellytys dataintensiivisen teollisuuden kehitykselle. Laajakaistan saatavuus maakunnan sisällä on alhaisempi kuin koko maassa keskimäärin ja kuntien välinen vaihtelu on suurta. Vuoden 2022 lopulla 100 Mbit/s -yhteyksien saatavuus oli 62 prosentilla kotitalouksista (koko maa 73 %). Valokuitu oli saatavilla 35 prosentilla Kainuun kotitalouksista (koko maa 52 %).

Laajakaistasaatavuuden tilanne Kainuussakin kohenee vähitellen. Viimeisimmän lainsäädännön ja laajakaistarakentamisen ohjelman kautta kanavoitua RRF-tukea ei Kainuussa sen epäedullisten kuntaosuuksien vuoksi pystytty hyödyntämään. Valokuituverkkoa on rakennettu sen sijaan maaseuturahaston tuen turvin erityisesti Kajaanin ja Kuhmon haja-asutusalueilla. Kaupallisesta rakentamisesta on vastannut alueellinen teleoperaattori erityisesti Kajaanin, Suomussalmen, Kuhmon, Sotkamon taajama-alueilla.

Traficomien mukaan syyskuussa 2023 4G verkon 30 Mbit/s **matkaviestinverkon** kotitalouksien saatavuus oli yli 95 prosenttia Kainuun kotitalouksista ja nopeamman 100 megan yhteyden saatavuus 85 prosenttia. Vastaavasti 5G verkon 100 Mbit/s saatavuus oli 66 prosenttia ja nopeamman 300 Mbit/s yhteyden saatavuus 55 % kotitalouksista. 5G – verkkoyhteyksiä on Kainuussa saatavilla pääasiassa isoimmissa taajamissa. Uutena huolena maaseutualueilla on noussut 3G-verkon alasajo. Teleoperaattorit ovat aloittaneet toimet 3G verkon sulkemiseksi. Alasajo tapahtuu vuoden 2024 kuluessa.

Kainuu kannattaa, muiden maakuntien rinnalla, uuden kansallisen **laajakaistarakentamisen ohjelman** käynnistämistä ja riittävien resurssien varaamista valokuituverkon rakentamiseen ja sitä kautta vastaamaan kasvaviin tietoliikenneyhteystarpeisiin tasavertaisesti kautta maan.

Turvallisuuspoliittisen tilanteen aiheuttamalla toimintaympäristön muutoksella on ollut ja tulee todennäköisesti olemaan suuria alueellisia vaikutuksia Suomen liikennejärjestelmään. Muun muassa Venäjän transitoliikenteen loppuminen, uudet kuljetuskäytävät, polttoaineiden hinnan nousu ja Venäjältä tuotujen raaka-aineiden korvaaminen kotimaisilla tai muualta tuoduilla vaikuttavat koko maahan, mutta erityisesti itäiseen Suomeen, jonka liikennejärjestelmässä on jo ennestään korjausvelkaa. Vartiuksen matkustajamäärät vähenivät 78 prosenttia vuonna 2022 ja tavaraliikenteen määrä tipahti 84 prosenttia. Vartiuksen rajan sulkeminen loppuvuonna 2023 pysäytti rajaliikenteen kokonaan.

Jos Itämeren turvallisuustilanne muuttuu epävakaaaksi, suuntautuu liikenneyhteydet väistämättä yhä enemmän pohjoiseen ja sitä kautta Ruotsiin. Ruotsin tuleva NATO-jäsenyys muuttaa myös tilannetta.

Geopoliittisen muutoksen vuoksi itäisen Suomen ja erityisesti rajaseudun elinvoimaisuudella ja kehityksellä on koko maan turvallisuuden näkökulmasta entistä suurempi merkitys. Tämä vaatii ennakoivaa varautumista ja ylimaakunnallisten toimintamallien rakentamista. Itärajan kunnilla Kiteeltä Savukoskelle on käynnissä Kuhmon vetämä yhteistyöhanke "**Vaikuttavampaa yhteistyötä rajakaupungeissa ja -kunnissa**". Kainuun ja Venäjän välisen rajan pituus on 262 kilometriä, joka on 20 prosenttia koko Suomen Venäjän vastaisesta rajasta.

Julkisten liikennejärjestelmään kohdistuvien **investointien tarpeet** Kainuussa kohdistuvat erityisesti saavutettavuuden parantamiseen ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamiseen. Yhteiskunnan toiminnan, huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden kannalta on tärkeää, että perusväylänpidon rahoitustaso mahdollistaa tulevaisuudessa korjausvelan vähentämisen myös alemman asteisella ja vähäliikenteisellä tie- ja rataverkolla.

4. Elinkeinot ja TKI-toiminta

Vuonna 2022 talouskasvu oli kaikista maakunnista kovinta Kainuussa. Taantuma silti näkyy Kainuunkin elinkeinoelämässä ja seuraavan vuoden näkymät ovat haasteelliset, vaikka suurta muutosta heikompaan ei ennakoita. Pitkittynyt poikkeusaika, talouden epävarmuus sekä korkotason nousu saa yritykset toimimaan entistä varovaisemmin ja investointeja siirretään. Etenkin rakentamisen ja teollisuuden suhdannetilanne on heikko, mikä heijastuu myös palveluiden kysyntään. Konkurssien määrä on kasvanut, mutta merkkejä laajasta konkurssiaallosta ei ole. Kainuun yritysten suhdannekehitys nähdään vuoden päästä huonompana kuin nyt, mutta viiden vuoden kuluttua parempana kuin nyt.

Alueellisten kehitysnäkymien mukaan Kainuun **elinkeinoelämän odotukset** sekä Kajaanin seutukunnassa että Kehys-Kainuussa ovat nykyistä heikommat sekä puolen vuoden että vuoden kuluttua. Kainuun pk-yrittäjien yleinen suhdannenäkymä (syksy 2023) on lähialueita ja koko maata negatiivisempi (Kainuu -12, koko maa -6). Lisäksi arviot henkilökunnan määrän (Kainuu -6, koko maa 1) ja liikevaihdon sekä innovaatioiden kehityksestä alittavat koko maan ja useimpien lähialueiden tason.

Negatiivisista odotuksista huolimatta Kainuun **aluetalous on kasvanut** vuodesta 2015 saakka vahvasti. Kärkitoimialojen (kaivostoiminta, matkailu, teknologiateollisuus ja biotalous) liikevaihto on kasvanut 123 prosenttia vuodesta 2015 vuoteen 2022 ja on yhteensä yli kaksi miljardia euroa. Henkilöstömäärä on kasvanut 34 prosenttia, lähes 7 850 henkilöön. Kaikkien

toimialojen (TOL A-X) liikevaihto kasvoi vuonna 2022 lähes 16 prosenttia ja henkilöstömäärä 1,2 prosenttia. Arvonlisäyksen volyymin muutos oli ennakkotietojen mukaan maakunnista suurin Kainuussa (11,3 %). Myös BKT on jatkanut kasvuaan (+3,5 % v. 2022), vaikka on koko maata alhaisemmalla tasolla (36 134 €/as., koko maa 45 285 €/as.). Tavaravienti kasvoi 57 prosenttia vuonna 2022.

Vuonna 2022 Kainuun kaikkien muiden **kärkitoimialojen** liikevaihdot kasvoivat metalli- ja metsä- ja puuklusteria lukuun ottamatta ja osittain nähtiin koviakin kasvulukuja. Energiaklusteri kasvoi lähes 61 prosenttia, kaivannaistoiminta 42 prosenttia ja ICT- ja elektroniikkaklusteri 37 prosenttia. Henkilöstömäärät kasvoivat kaikissa muissa kärkitoimialaklustereissa paitsi matkailuklusterissa. Ennakkotietojen mukaan vuoden 2023 ensimmäisellä vuosipuolikkaalla vain kaivannaistoiminnan ja matkailuklusterin liikevaihto kasvoivat vuoden 2022 vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Henkilöstömäärien muutos 1. vuosipuolikkaalla vuonna 2023 oli kasvusuuntainen metalli-, energia-, ICT- ja elektroniikka- sekä kaivannaisklusterissa.

Kainuun **aluetalouden resilienssi** on hyvällä tasolla, mutta pitkittyneellä poikkeustilanteella on vaikutuksensa. Lomautusten ja konkurssien määrä on kasvanut, mutta määrä on pysynyt maltillisena. Vuonna 2022 uusia yrityksiä aloitti 342 ja lopetti 240. Yrityskanta on edelleen kasvanut. **Työpaikkojen määrä** laski hieman vuonna 2022 ollen 27 364. Yksityisen sektorin työpaikkojen määrä kasvoi 179 työpaikalla.

TKI-menot kasvoivat vuonna 2022 6,4 prosenttia edellisvuodesta ja oli 381 euroa asukasta kohden. Uudesta EU-kauden AURA-ohjelmasta Kainuussa on tehty **tukipäätöksiä** (EU+valtio) TKI-toimintaan TL1 (erityistavoite 1.1 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimuskeskuksissa, korkeakouluissa ja osaamiskeskuksissa) sekä JTF-toimintalinjalla vuoden 2024 alkuun mennessä yhteensä reilu 5 milj. euron verran.

Kainuulaisista yrittäjistä yli kolmasosa eläköityy seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Omistajanvaihdosten tulee lisääntyä huomattavasti nykyisestä, muuten paljon kannattavia yrityksiä lopettaa toimintansa. Haasteena on usein, että odotukset oman yrityksen arvosta ovat epärealistia, omistajanvaihdoksen valmistelu aloitetaan liian myöhään eikä prosessissa hyödynnetä ulkopuolista asiantuntijaosaamista.

Kestävän talouskasvun varmistaminen ja yritysten kilpailukyvyyn ylläpitäminen edellyttävät teollisia ja palvelualan **investointeja ja riittävää yritysrahoitusta**. Kainuu on pääomaköyhää aluetta ja kansalliset ja ulkomaiset investoinnit (teollisuus, palvelut ja niitä tukeva TKI) ovat välttämättömiä. Kasvun kautta syntyvät dynaamiset ja vetovoimaiset työmarkkinat mahdollistavat korkean jalostusasteen tuotantoa ja korkean tuottavuuden veto- ja pitovoimaisia työpaikkoja.

Kainuuseen tavoitellaan noin 3,53 miljardin arvosta investointeja vuoteen 2030 mennessä. Tästä noin 67 prosenttia on vihreän siirtymän investointeja.

Maakuntaohjelmassa linjattu **kärki-investointihanke on** vajaan miljardin euron **KaiCell Fibers Oy:n** (KCF) biotuotetehdasinvestointi Paltamoon. KCF biotuotetehtaan tuotannon aikaiset vaikutukset Suomen kansantalouteen ovat noin 955 milj. euroa/v ja Kainuuseen 720 milj. euroa/v. Hanke on saanut ympäristöluvan, mutta siitä on valitettu ja lupaprosessi on kesken.

Puutuoteteollisuus (erityisesti sahat) on kasvanut Kainuussa vahvasti. Puurakentamisen tulevaisuuden näkymät ovat positiiviset ja Kainuuseen tarvitaan alan teollisia investointeja ja uusia toimijoita. Kuhmo Oy on investoinut vuosien 2020–2023 aikana reilu 50 miljoonaa euroa sahalinjaansa. Yrityksen tavoitteena on 550 000 m³:n tuotanto vuodelle 2024.

Itävaltalainen Pfeiffer on ostanut Pölkky Oy:n ja on käynnistänyt toiminnan kehittämisen ja siihen liittyvän investointien valmistelun Kajaanissa. Sahatavaran tuotannosta syntyvien sivuvirtojen määrä tulee yli kaksinkertaistumaan Kainuussa aiempaan verrattuna. Tämä lisää kysyntää TKI-toiminnalle.

Kainuussa kaivannaisalan suurin ja tunnetuin toimija on Terrafame Oy. Metallimalmeista 17,9 miljoonaa tonnia eli 54 % koko Suomen määrästä louhittiin Terrafamen Sotkamon kaivoksesta. Kesällä 2021 käynnistyneen 240 miljoonan euron **akkukemikaalitehtaan** investoinnin myötä yhtiö laajensi kemianteollisuuteen. Samalla yhtiö siirtyi metallien jalostusketjussa eteenpäin erikoiskemikaalien tuottajaksi. Terrafamen teollisuusalueella sijaitsee yksi maailman suurimmista sähköajoneuvojen akuissa käytettävien akkukemikaalien tuotantolinjoista. Laitos pystyy tuottamaan nikkelisulfaattia noin miljoonaan sähköautoon vuodessa. Terrafame on Kainuun kolmanneksi suurin ja yksityisen sektorin merkittävin työllistäjä. Kaivostoiminnan työpaikoista 17 prosenttia on Kainuussa. Kainuun muita kaivoksia ovat Elementis Mineralis, Sotkamo Silver Oy, Nordic Talc Oy:n ja selvitysvaiheessa oleva Otanmäki Mine Oy.

Matkailu on palannut kotimaan matkailijoiden osalta normaalitrendien mukaiseksi koronapandemian aikaisen kotimaan matkailubuumin jälkeen. Vuoden 2023 tammi-marraskuussa kokonaisyöpymisten määrä laski viisi prosenttia edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Tammi–marraskuussa 2023 matkailijat viettivät Kainuussa yhteensä 1,1 miljoonaa yötä. Kotimaan matkailu pysyi lähes ennallaan (-1 %), mutta ulkomaisten matkailijoiden määrä laski lähes neljänneksen (-23 %). Rekisteröidyistä yöpymisistä kotimaisia oli 856 000 ja ulkomaalaisten tekemiä 36 800 yötä. Lentoyhteyksien epävarmuus ja lyhytjänteisyys haastaa erityisesti matkailuyrittäjien kv-myyntiä.

Digitaalisessa siirtymässä Kainuu on aallonharjalla. Kajaaniin rakennettu suurteholaskentaan (HPC) erikoistuva ekosysteemi ja CSC:n EuroHPC -palvelinkeskukseen kuuluva **LUMI-supertietokone** on ekosysteemin lippulaiva. Ekosysteemi on saanut paljon kansainvälistä näkyvyyttä ja todennäköisesti uusia konesali-investointeja tulee alueelle lähivuosina. LUMI-supertietokone on yksi kolmesta EU:n investoimasta, tutkimuksen ja tieteellisen laskennan supertietokoneista ja sarjassaan yksi maailman nopeimmista. Suomen hallitus on varautunut suurteholaskennan kapasiteetin jatkuvuuden varmistamiseen.

Kajaanissa on ainutlaatuinen **mahdollisuus luoda globaali keskittymä** suurteholaskennan, tekoälyn, supertietokoneiden ja DC-teknologian aloille. Ekosysteemiin liittyvät myös energiatehokkuus, hukkalämmön hyödyntäminen sekä Kajaanin ammattikorkeakoulun tekoäly- ja DC-koulutukset sekä potentiaali vahvistaa yritysten digitalisaation ja teollisuus 4.0 osaamista ja hyödyntämistä.

Suomalainen Cinia Oy valmistelee Euroopan ja Aasian välille useamman maanosan yhdistävää 1,1 miljardin euron merikaapelijärjestelmää. Odotuksena on saada järjestelmän rantautumispisteet Norjan lisäksi/kautta Suomeen ja sen myötä vahvistettua Suomen sisäisiä runkoreittejä ja varmistaa **dataintensiivisen teollisuuden investointien** sekä tutkimuksen ja tieteen vaatimat tietoliikenneyhteydet kulkemaan myös Kajaanin kautta.

Kajaanin **pelialan** kehitys ja kasvu alkoi KAMKin aloittaessa pelialan koulutuksen ensimmäisenä korkeakouluna Suomessa ja on tällä hetkellä yksi nopeimmin kasvavista toimialoista. Kajaanilaisten peliyhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto suhteessa kaupungin väkilukuun on maailman kärkeä. Vuonna 2023 yrityksiä oli 10 ja niiden liikevaihto yli 150 milj. euroa. Tunnettuja pelifirmoja ovat mm. Critical Force, sisäliikuntapeleihin erikoistunut CSC Entertainment ja Kitka Games. Kitka Gamesin verotettava tulo vuonna 2022 oli 138 miljoonaa euroa. Toimialaa ja ympäristöä kehitetään Kajaanin kaupungin ja KAMKin yhteisen #GameCity Kajaani -hankkeen puitteissa.

Vuokattiin on suunniteltu muutaman vuoden ajan isoa kansainvälistä

elokuvastudiokokonaisuutta. Kajawood Studios on teknologisesti yksi maailman edistyneimpiä elokuvastudiohankkeita, joka on saanut lähes kymmenen miljoonan euron rahoituksen amerikkalaiselta sijoitusyhtiöltä Vuokatin elokuvastudioon. **Av-tuotannot** tuovat Kainuulle merkittävää näkyvyyttä ja toivat vuosina 2015–2019 Kainuuseen 1,9 milj. euroa.

Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan 2030 osoittamista **tuulivoimaloista** 39 tuulivoimalaa on toiminnassa ja 22 on rakenteilla. Rakennetut tuulivoimalat ovat vaatineet investointeja noin 370 milj. euron edestä. Koko elinkaaren aikana tuulivoimaloiden käyttökustannukset tulevat muodostamaan yhteensä noin 230 milj. euron edestä uutta kysyntää. Tuulivoimaloiden toiminta synnyttää suoraan uutta työvoiman kysyntää noin 553 henkilötyövuoden edestä ja kerrannaisvaikutuksina yhteensä noin 1 285 henkilötyövuoden edestä. Verotuloja tästä kaikesta tulee kertymään Kainuun alueella yhteensä noin 550 milj. euroa (Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan aluetalousvaikutusten arviointi, Kainuun liitto 2022).

NATO-jäsenyys tarjoaa uusia mahdollisuuksia investoinneille, yrityksille ja tutkimus- ja oppilaitosten TKI-toiminnalle. Vuosangan harjoittelualueen kehittämiseksi on toteutettu **Puolustusteollisuuden TKI- ja osaamistarpeet** – uusia mahdollisuuksia Kainuussa – Vuosanka -AKKE-hanke.

5. Työvoiman saatavuus, osaaminen ja sivistys

*Kainuu on siirtynyt nopeasti korkeasta työttömyydestä **positiivisen rakennemuutoksen** alueeksi. Positiivinen rakennemuutos on luonut myös kasvukipuja, joista keskeisin on **osaavan työvoiman saatavuus**. Nopea kasvu yhdistettynä väestörakenteeseen on johtanut vaikeisiin **rekrytointiongelmiin**. Työvoiman heikko saatavuus on riski investoinneille. Kainuun investointipotentiaali on kansallisesti merkittävä ja työvoimansaannin varmistaminen on äärimmäisen tärkeää. Osaamistarpeiden ennakointiin on panostettu vahvasti, ja koulutusta kehitetään yhteistyössä yritys-elämän kanssa, jotta yritysten muuttuviin tarpeisiin pystytään vastaamaan. Kainuussa on aloittanut joulukuussa 2023 osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisen koordinaatioryhmä. Sopimuksellista yhteistyötä tehdään yhdessä laaditun toteutussuunnitelman pohjalta. Vuoden 2025 alusta aloittava Kainuun ja Koillismaan (Taivalkoski, Kuusamo) työllisyysalue, jonka tehtäviin kuuluu myös omistajanvaihdosten ja osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen kansallisten ja kansainvälisten rekrytointien kautta.*

Talouden matalasuhdanne näkyy Kainuussa muun maan tavoin ja lähikuukausina työttömyys todennäköisesti kasvaa hieman vuoden takaiseen verrattuna. Suurta nousua ei kuitenkaan ole odotettavissa. Työvoiman kysyntä on hiipunut kesäkuusta 2022 lähtien. Tämä ei kuitenkaan muuta maakunnan suurta haastetta, tekijäpulaa. Alalla kuin alalla on pulaa osaavasta työvoimasta ja seuraavien viiden vuoden ajan tilanne todennäköisesti heikkenee edelleen. Työvoiman saatavuus kuitenkin kääntyy viimeistään 5 vuoden kuluttua paremmaksi aktiivisten toimenpiteiden ansiosta.

Kainuun **väestömäärä ei riitä työvoimatarpeeseen**. Työmarkkinoille tulevien nuorten määrä on vuosittain noin 500 henkilöä eläköityviä pienempi, ja Tilastokeskuksen syksyllä 2021 julkaiseman ennusteen mukaan Kainuun 15–64-vuotiaiden määrä vähenee vuoteen 2040 mennessä 20 prosenttia, lähes 8 000 hengellä. KEVAN kunta-alan **eläköitymisennuste** vuoteen 2030 on Kainuussa yli 3000 henkilöä, joka on yli 38 prosenttia kuntatyöntekijöistä. Työntekijöitä on vaikea löytää riittävästi omasta maakunnasta tai muualta Suomesta, etenkin kun muuallakin maassa kilpaillaan osaajista. Maakuntaan tarvitaan merkittävästi lisää maahanmuuttoa.

Tilapäisesti hiipunut työvoiman kysyntä ei muuta maakunnan suurta haastetta, **tekijäpulaa**. Alalla kuin alalla on pulaa tekijöistä, ja useissa ammattiryhmissä työttömiä työnhakijoita on vähemmän kuin julkiseen työnvälitykseen ilmoitettuja avoimia työpaikkoja. Suurin pula tekijöistä on sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä metalli-, ICT-, metsä- ja ravintola-aloilla. Näiden lisäksi ammattiryhmittäin tarkasteltuna erityisen kova pula on opettajista ja siivoojista. Osaavasta työvoimasta on kuitenkin pulaa kaikilla toimialoilla ja määrällisesti eniten kaivataan suorittavan työn tekijöitä.

Tilastokeskuksen toteuttaman työnantajahaastattelun mukaan **rekrytointiongelmat** olivat Kainuussa koko maan vaikeimmat vuosina 2018–2021. Vuonna 2022 kyselyyn vastanneista kainuulaisista työvoimaa etsineistä työnantajista 57 prosenttia ilmoitti kokeneensa ongelmia työvoiman saannissa edeltävän 12 kuukauden aikana (koko maassa 53 prosenttia). Tämä oli edelleen kolmanneksi eniten koko maassa.

Työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa ja taustalla on laajasti erilaisia syitä, kuten työvoiman heikko liikkuvuus, kannustinloukut, matala palkkataso, lyhytkestoiset ja osa-aikaiset työsuhteet sekä yleistynyt vuokratyö. Ehkä merkittävin syy on kuitenkin työvoiman osaamisen ja nykyajan työelämän vaatimusten **kohtaanto-ongelma**, johon vaikuttaa maakunnan koulutusmahdollisuuksien rajallisuus sekä yliopistotasaisen koulutuksen vähäisyys. Työnhakijoiden, työssä olevien ja yrittäjien osaamistason parantaminen sekä koulutustarjonnan

monipuolistaminen on elintärkeää osaavan työvoiman riittävyyden ja yritysten kehittymisen kannalta. **Jatkuva oppiminen** vastaa tarpeeseen uudistaa ja kehittää osaamista työuran ja elämän eri tilanteissa.

Lähes viidennes Kainuun pk-yrityksistä tekee **yhteistyötä ammattikorkeakoulun** kanssa. Koulutusyhteistyötä, demo-, pilotti ja tuotetestausta tehdään enemmän kuin koko maassa keskimäärin, myös tilaustutkimuksia teetetään useammin kuin koko maassa. Myös **ammattillisen oppilaitoksen** kanssa tehtävä yhteistyö on pääosin koulutusyhteistyötä, uusien osaajien rekrytointia sekä innovaatioihin liittyvää kehitystä.

Joustavien henkilökohtaistettujen osaamistavoitteiden, yrityksissä olevien oppimisympäristöjen sekä digitaalisen ohjauksen yhdistelmällä voidaan tarjota entistä työelämälähtoisempää **koulutusta**. Kohtaanto-ongelmaan on pyritty vaikuttamaan mm. oppisopimuskoulutuksilla sekä erikoistumis- ja muuntokoulutuksilla. Ammatillisessa koulutuksessa on olemassa toimivia ja tehokkaita malleja osaamisen kehittämiseen ja työvoiman saatavuuteen. Yksi näistä on **oppisopimuskoulutus**. Osa yrityksistä on toimintamallia hyödyntänyt osana työvoiman saantia ja osaamisen lisäämistä. Oppisopimuskoulutus on myös yksi keskeisimmistä malleista kansainvälisen henkilöstön kouluttamisessa. KAOssa on vuoden 2022 aikana solmittu 1045 uutta oppisopimusta. Laajennettua oppisopimusmallia hyödyntäen alueelle on koulutettu yhteistyössä OSAOn kanssa yli 100 prosessialan ammattilaista Terrafame Oy:lle vuosina 2020–2023 uuden akkukemikaalitehtaan työvoimatarpeeseen.

Koulutustarjonnan rajallisuus, hakijamäärät ja koulutuksen muuttuminen paikkariippumattomiksi ovat haasteita, joihin täytyy vastata lisäämällä koulutustarjontaa, kehittämällä kansainvälistä opiskelijarekrytointia ja luomalla uusia malleja opiskelijoiden sitouttamiseksi työpaikkoihin jo opintojen aikana.

Monimuotokoulutukset ovat yhä suosituimpia ja monimuoto-opiskelijoiden määrän lisääntyessä fyysisesti paikanpäälle tulevien opiskelijoiden määrä vähenee, mikä heikentää aluekehitysvaikutusta alueella. Monimuoto-opiskelijoiden suhteellinen osuus KAMK:n opiskelijoista on kasvanut ja päiväopiskelijoiden osuus laskenut. Monimuotokoulutukset ovat usein suosituimpia kuin päiväkoulutukset. Joihinkin ”päiväkoulutusohjelmiin” on vaikea saada jopa riittävästi aloittajia. Kainuussa kehitetäänkin Kajaanin yliopistokeskukseen ja ammattikorkeakouluun uusia vetovoimaisia pysyviä koulutusohjelmia ja aloituspaikkoja.

Kainuun on **matalasti, mutta kattavasti koulutettu** maakunta. Vuonna 2022 korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus työikäisistä oli Kainuussa maakunnista matalin, mutta perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus on korkea. Koulutusaste on noussut ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on nykyään selvästi enemmän kuin ilman tutkintoa olevia. Tavoitteena saada uusia yliopistoaloituspaikkoja alueelle, erityisesti Kajaaniin ja Sotkamoon. Varhaiskasvatuksen osaajapulaan vastataan Oulun yliopiston kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnan syksyllä 2024 käynnistämällä **varhaiskasvatuksen ja erityispedagogiikan tutkintokoulutuksella** yhteistyössä Kajaanin ja Iisalmen kaupunkien kanssa (yhteensä 80 aloituspaikkaa).

Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK) aloitti 2024 **pelialan englanninkielisen koulutuksen**, Bachelor´s Degree in Business Information Technology, Game Development. Koulutuksen sisältö keskittyy pelialan opintoihin kansainvälisestä näkökulmasta. Opinnoissa voi suuntautua ohjelmointiin, peligrafiikkaan tai tuottajaksi. Kajaani on pelialan kaupunki ja alueen peliyhtiöiden työntekijöiden tarve on noussut voimakkaasti. KAMKin uusi koulutus vastaa tähän tarpeeseen.

Työllisyysaste on ollut Kainuussa vuosikymmeniä selkeästi maan keskiarvon alapuolella, mutta on noussut huomattavasti viime vuosina ja oli vuonna 2022 69,7 %. Vuoden 2023 työllisyysaste nousee todennäköisesti selvästi yli 70 %:n. Miesten työllisyysaste on ollut naisia matalampi jo vuodesta 2012. Maakunnan työttömyys on laskenut pitemmällä aikavälillä nopeinta tahtia koko maassa. **Työttömyysaste** oli lokakuussa 2023 8,6 %, neljänneksi vähiten koko maassa. Työttömyysaste oli myös koko maan keskiarvoa 9,4 % matalampi viidessä Kainuun kahdeksasta kunnasta. Kainuun työttömistä 69 prosenttia asui Kajaanin seutukunnassa ja Kainuun kunnissa työttömyysaste vaihteli Sotkamon 5,0 %:sta Puolangan 16,6 %:iin.

Erinomaisen kehityksen taustalla on monia tekijöitä. **Työttömät eläköityvät** ja työssä olevien eläköityvien tilalle tarvitaan uusia tekijöitä. Työvoimasta on kova pula ja työpaikkoja laajasti tarjolla.

Maahanmuuttajien työllisyysaste oli Kainuussa vuoden 2022 lopussa 58,1 % eli selkeästi koko maakunnan työllisyysastetta matalampi. **Ulkomaalaisia työskenteli** vuonna 2021 Kainuussa selvästi eniten siivoojina, 204. Tämän jälkeen yleisimmät ammatit olivat konepaja- ja valimotyöntekijät sekä asentajat ja korjaajat (91 henkilöä), palvelutyöntekijät (61 henkilöä) sekä rakennustyöntekijät (43 henkilöä).

Vieraskielisiä työnhakijoita oli maakunnassa marraskuun 2023 lopussa 984, joista työttömiä 236. Ulkomaalaisten aktivointiaste on ollut Kainuussa maan paras jo vuodesta 2015 ja vuosittain lähes kaksi kertaa maakunnan keskimääräistä aktivointiastetta suurempi. Palveluilla onkin keskeinen rooli kotoutumisen ja osaamisen edistämisessä.

Teollisuudessa ja hyvinvointialueella toteutetaan suunnitelmallista ja aktiivista kv-rekrytointia. Määrät tulevat kasvamaan lähitulevaisuudessa ja myös perheet pyritään saamaan mukaan. Tämä vaatii systemaattista yhteistyötä.

6. Osallisuus ja hyvinvointi

Erot suomalaisten ja kainuulaisten hyvinvoinnissa sekä Kainuun sisäiset väestön hyvinvointierot ovat edelleen suuret. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä on suuri. Työikäisiä eläkeläisiä on Kainuussa selkeästi enemmän kuin työttömiä. Vanheneva, sairastava ja vähenevä väestö ja kasvavat kulut ja alenevat verotulot sekä säästöpainet tuovat haasteita terveystalouden saatavuudelle ja saavutettavuudelle. Liikuntaan lisäävillä osallistavilla toimilla, ja taiteella ja kulttuurilla parannetaan kainuulaisten hyvinvointia ja pitovoimaa. Osallisuuden ja hyvinvoinnin kokonaisuuden tilanteen arvioidaan olevan Kainuussa vuoden päästä parempi ja myös viiden vuoden päästä paremmalla tasolla.

Kainuussa on laadittu Kainuun sotien ja kuntien yhteistyönä **alueellinen hyvinvointikertomus** v. 2022 ja **alueellinen hyvinvointisuunnitelma** vv. 2023–2025. Alueellisesta hyvinvointikertomuksesta nousee esille useita huolia väestön hyvinvoinnin vajeista. Terveystilan haasteita ovat muita alueita suurempi alkoholi- ja tapaturmakuolleisuus. Kainuun yli 75-vuotiaan väestön terveyden ja hyvinvoinnin tila on poikkeuksellisen heikko verrattuna muihin hyvinvointialueisiin. Kainuussa yksinäiseksi tuntevien osuus on toiseksi korkein kaikista hyvinvointialueista. Syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus on Kainuussa kolmanneksi korkein hyvinvointialuevertailussa.

Hyvinvointikertomukseen on tarkemmin kuvattu **hyvinvoinnin riskejä**. Voimavaroja ja ennaltaehkäiseviä toimia tulisi kohdistaa 1) elintapaohjaukseen (terveellinen ravitsemus, riittävä liikunta ja uni), 2) työ- ja toimintakyvyn edistämiseen, 3) mielenterveyden edistämiseen ja ehkäisevään päihdetyöhön, 4) osallisuuden vahvistamiseen ja yksinäisyyden torjumiseen, 5) lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn ja 6) arjen turvallisuuden edistämiseen.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevia on Kainuussa paljon: vuoden 2021 lopussa 10 prosenttia 18–64-vuotiaista oli eläkkeellä, koko maassa osuus oli 6 %. Työikäisiä eläkeläisiä on Kainuussa selkeästi enemmän kuin työttömiä. Myös työssäjaksamisessa on isoja haasteita. Osatyökykyisten saaminen mukaan työelämään on tärkeässä roolissa työvoimapulaa ratkaistaessa. Iso osa työttömistä on myös vaikeasti työllistyviä. Lokakuun lopussa **rakenteellisen työttömyyden** osuus kokonaistyöttömyydestä oli 53 prosenttia. Rakennetyöttömien määrä on laskenut pitkään ja kehitys jatkuu tulevaisuudessakin.

Vanhushuoltosuhde on Kainuussa korkea ja maakunnassa on paljon monisairaita, mikä kuormittaa entisestään ikääntyvän väestön maakunnan terveydenhoitojärjestelmää. **Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset** asukasta kohden ovat neljänneksi suurimmat Kainuun hyvinvointialueella (4 629 € v. 2022).

Kainuun keskussairaalan säilyminen päivystyssairaalana on äärimmäisen tärkeää alueen potilasturvallisuuden ja elinvoiman kannalta. Pitkien etäisyyksien maakunnassa tarvitaan ympärivuorokautista erikoissairaanhoidon päivystystä sekä tehohoitoa. Myös synnytystoiminnan säilyttäminen nykyisellään on välttämätöntä. Synnyttäjistä 43 prosenttia tuli Kainuun ulkopuolelta vuonna 2022. Kainuun keskussairaalan sijainti itärajan ja Suomen suurimman valmiusprikaatin tuntumassa on myös huomionarvoista valmiuden ja varautumisen näkökulmasta.

Osallisuus on Kainuussa alhaisella tasolla ja koettua yksinäisyyttä on paljon. Itsensä onnelliseksi kokevien osuus on laskenut koko maata alhaisemmalle tasolle. Osalla kunnista on käytössä **osallistuva budjetointi**, jossa asukkaat ideoivat, suunnittelevat ja äänestämällä päättävät, miten kunnan rahaa käytetään asukkaiden hyvinvoinnin ja alueen elinvoiman parantamiseen. Vuoden 2024 teemana Kajaanissa on liikkuminen.

Kainuun liiton **kulttuuriohjelman** (2022–2025) ensimmäisessä visiossa tavoitellaan taiteesta ja kulttuurista kainuulaisten hyvinvointia ja pitovoimaa. Lisääntynyt ja saavutettava taide- ja kulttuuritarjonta tuovat hyvinvointia sekä tekijöille että Kainuun asukkaille.

1. Osaavan työvoiman saatavuus
2. Väestön väheneminen, ikääntyminen ja miesten enemmisyys nuorissa ikäluokissa
3. Kainuun väestön hyvinvointierot ja kainuulaisten koko maata heikompi terveys ja työkyky
4. Alhainen työllisyysaste kokonaisuudessaan sekä miesten naisia alhaisempi työllisyysaste
5. Maakunnan sisäinen polarisaatiokehitys
6. Ulkoisen ja sisäisen saavutettavuuden kehittäminen, mukaan lukien tietoliikenneyhteydet
7. Vireillä olevat ja uudet investoinnit kestävän talouskasvun varmistamiseksi
8. Kainuun datakeskusinvestoinnit sekä datakeskus- ja -talousekosysteemin kehittäminen
9. Vihreän ja oikeudenmukaisen siirtymän vauhdittaminen ja mahdollisuuksien täysi hyödyntäminen
10. Ukrainan kriisin aiheuttama Kainuun Venäjä-yhteistyön loppuminen määräämättömäksi ajaksi
11. NATO-jäsenyys ja Kainuun muuttunut geopoliittinen asema elinvoiman kehittämisen ajurina

Kuva 1. Kainuun tilannekuvasta nousevat kehittämishaasteet ja mahdollisuudet

3. Kainuun TOPSU 2025–2026

Maakuntaohjelma on osa Kainuu-ohjelmaa, joka sisältää myös vuoteen 2040 ulottuvan maakuntasuunnitelman. Kainuu 2040 visio tiivistää Kainuu-ohjelman keskeiset tavoitteet: runsas muuttovoitto, kestävä väestön kehitys, osaavan työvoiman riittävyys, kasvava monipaikkainen asuminen ja vierailut Kainuussa, ilmasto- ja ympäristövastuullisuuden sekä Kainuussa olevien ja sinne tulevien yhteisöllisyyden ja merkityksellisyyden vahvistuminen. Visioon pyritään maakuntasuunnitelman pitkän ajan kehittämistavoitteilla sekä maakuntaohjelman vuosien 2022–2025 tavoitteilla ja toimenpiteillä. Kuvaan 2 on tiivistetty maakuntaohjelman rakenne.

Kuva 2. Kainuun maakuntaohjelman 2022–2025 rakenne.

Tässä luvussa käydään läpi Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet toimintalinjoittain, sekä niihin asetetut rakenteellisia vaikutuksia hakevat yleistavoitteet ja niitä toteuttavat kehittämistavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2025–2026.

Toimintalinjoja ovat:

- 1) hyvinvointi ja työllisyys,
- 2) elinkeinot, osaaminen ja digitaalinen siirtymä,
- 3) saavutettavuus ja aluerakenne sekä
- 4) vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä.

Itä ja Pohjois-Suomen ohjelmat valmistuvat ja niiden toteutus käynnistyy vuoden 2025 alussa. Suuralueohjelmien toteutukseen tulee saada maakuntien ulkopuolelta erillistä rahoitusta, mutta tavoitteiden mukaisesti toimenpiteisiin tulee kohdentaa myös Kainuulla käytössään olevia aluekehittämisen resursseja ja kohdentaa maakunnan edunajamisen toimenpiteitä.

3.1. Elinkeinot, osaaminen ja digitaalinen siirtymä

Elinkeinot, osaaminen ja digitaalinen siirtymä painopistealueen tavoitteet ja toimenpiteet kohdistuvat seuraaviin kolmeen teemaan:

(1) osaava työvoima: Osaavan työvoiman riittävyys on tunnistettu Kainuun tilannekuvassa yhdeksi Kainuun kehityksen ja elinvoiman keskeisimmäksi kehittämishaasteeksi, johon pitää kohdentaa erityisiä toimenpiteitä. Työvoimapulan taustalla on Kainuun väestökehitys sekä aluetalouden ja yritysten viime vuosien voimakas kasvu.

(2) yrittäjyys, elinkeinot, investoinnit ja digitaalinen siirtymä: Elinkeinojen ja yrittäjyyden edistäminen jakaantuu yhtäältä kaikkia toimialoja koskevaan yleiseen elinkeinojen kehittämiseen sekä toisaalta Kainuun kärkielinkeinojen (matkailu, biotalous, kaivannaisala ja kemianteollisuus sekä teknologiateollisuus) kehittämiseen.

(3) koulutus ja osaaminen: Koulutus ja osaaminen ovat alueen elinvoiman, asukkaiden hyvinvoinnin, yritysten kestäväen kasvun ja kilpailukyvyn sekä työhyvinvoinnin ja vetovoimaisen työelämän perusrakennusaineita.

Osaavatyövoima

Yleistavoite: Kainuu saa osaavaa ja Kainuuseen asettuvaa työvoimaa työmarkkinoiden tarpeiden mukaisesti. Vuoteen 2025 mennessä työvoimapula ja rekrytointiongelmien osuus ovat vähentyneet vuoden 2021 tasosta. Avoinna olevien työpaikkojen kestossa saavutetaan valtakunnan keskiarvo. 70 % KAOsta ja KAMKsta valmistuneista opiskelijoista työllistyy Kainuuseen. Yksikään teollinen tai palvelualan investointi ei jää toteutumatta työvoimapulan takia.

Kehittämistavoitteet 2022–2025

Rekrytointiosaaminen ja rekrytointien tuloksellisuus paranevat ja saadaan kausi- sekä vuokratyöntekijöitä pysyviksi asukkaiksi ja työntekijöiksi Kainuuseen

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Optimoidaan Kainuun ja Koillismaahan työllisyysalueen mahdollisuudet edistää tuloksellista rekrytointia
- Vahvistetaan yhteistyötä ja digitalisaation hyödyntämistä rekrytoinneissa
- Vahvistetaan yritysten rekrytointiosaamista (erityisesti kansainvälistä) ja tuetaan yrityksiä rekrytoinneissa
- Rakennetaan Kainuuseen muuttaville työntekijöille julkisen sektorin ja yritysten yhteistyönä vetovoimaisia paketteja, joissa työpaikan ohella tarjotaan vetovoimaiset asumis- ja muut palvelut

Yritysten omistajanvaihdokset onnistuvat ja elinkelpoisten yritysten liiketoiminta jatkuu ja kasvaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Käynnistetään prosesseja, joissa vahvistetaan opiskelijoiden valmiuksia ja mahdollisuuksia ryhtyä yrittäjiksi uusia omistajia etsiviin yrityksiin tai perustamalla uuden yrityksen
- Toteutetaan erityistoimia maatalouden viljelijöiden sukupolven vaihdosten lisäämiseksi

Kainuussa koulutetaan onnistuneesti alueen työmarkkinoiden tarvitsemia osaajia

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Koulutetaan ennakoivasti osaajia Kainuun työvoimatarpeeseen, rekrytoidaan opiskelijoita kotimaasta ja ulkomailta ja varmistetaan opiskelijoiden työllistyminen koulutuksen jälkeen Kainuuseen
- Vahvistetaan Kainuun työvoimapula-alojen koulutuksen ja työpaikkojen vetovoimaa täsmähankkeilla ja jatkuvalla mainetyöllä.

Kainuun sopimuksellinen yhteistyö osaavan työvoiman saamiseksi sekä maakunnan veto- ja pitovoima vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Tehostetaan ajantasaiseen tilannekuvaan perustuvaa sopimuksellista yhteistyötä osaavan työvoiman riittävyden turvaamiseksi Kainuun ja Koillismaan osaavan työvoiman yhteistyöryhmän koordinoimana
- Tuetaan Kainuun ja Koillismaan työllisyysalueen toiminnan vaikuttavuutta ja toimintaedellytyksiä hankerahoituksen, edunvalvonnan ja yhteistyöprosessien avulla

Koulutus ja osaaminen

Yleistavoite: Kainuun koulutustarjonta sekä koulutusten toteuttamistavat ja -yhteistyö kehittyvät ja monipuolistuvat niin, että alueella annettavalla tutkinto- ja täydennyskoulutuksella sekä jatkuvan elinikäisen oppimisen mahdollistavilla ratkaisuilla vastataan ennakoivasti Kainuun työelämän tarpeisiin sekä turvataan ja kehitetään koulutuspalveluja koko Kainuun alueella. Kainuussa toimivilla toisen ja korkea-asteen ja vapaan sivistystyön laadukkaiden koulutuspalvelujen tuottajilla on vahva kansallinen ja kansainvälinen asema ja rooli. Koulutuksen vetovoima vahvistuu. Kainuuseen saadaan uutta pysyvää ja joustavaa yliopistollista perustutkintokoulutusta. Kainuulaisten koulutustaso ja korkeakoulutettujen osuus nousevat.

Kehittämistavoitteet

Kainuun oppilaitosten ja työelämän yhteistyö tehostuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Hyödynnetään ja kehitetään monimuotoisia koulutusmuotoja (mukaan lukien oppisopimuskoulutus)
- Lisätään yritysten ja julkisen sektorin työnantajien käyttöä ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöinä erityisesti Kainuun kunnissa, joissa ei ole ammatillista koulutusta (ns. taitotehdasmalli)
- Toisella asteella (KAO + lukiot) rekrytoidaan opiskelijoita ulkomailta ja vahvistetaan opetuksen kansainvälisyyttä
- Lisätään KAMKn kansainvälisten opiskelijoiden koulutusta tehtäviin ja aloille, joissa Kainuussa pulaa tekijöistä
- Tuetaan kainuulaisten yritysten valmiuksia työllistää kansainvälisiä opiskelijoita ja tiivistetään yritysten ja kv-opiskelijoiden vuorovaikutusta
- Edistetään opiskelijoiden työllistymistä jo opiskelujen aikana lisäämällä harjoittelumahdollisuuksia sekä kesätöiden tarjontaa nuorille ja parannetaan koulutuksesta valmistuneiden nopeaa työllistymistä

Kainuun koulutuspolku perusopetuksesta yliopistokoulutukseen monipuolistuu, Kainuuseen saadaan pysyvää yliopistollista perustutkintokoulutusta ja digitaalisuuden avulla syntyy uusia koulutuspalveluja

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Monipuolistetaan ammattikorkeakouluopintotarjontaa ja laajennetaan pysyvää yliopistollista perustutkintokoulutusta (jossa on vuosittainen sisäänotto) osaksi Kajaanin yliopistokeskusta (KYK)
- Turvataan koko Kainuun kattavan lukioverkon säilyminen ja vahvistetaan lukioiden profiloitumista ja vetovoimaa

Yrittäjyys, elinkeinot, investoinnit ja digitaalinen siirtymä

Yleistavoite:

Kainuun alue-BKT kasvaa koko maan kasvua nopeammin, vientiä harjoittavien kasvuyritysten määrä lisääntyy, viennin volyymi, tuotannon jalostusarvo, työn tuottavuus, tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot sekä yksityisen sektorin työpaikkojen määrä kasvavat vuosina 2022–2025 vuoden 2021 tilanteeseen verrattuna. Kainuun yksityinen (kaikki toimialat), julkinen ja kolmas sektori onnistuvat digitaalisessa ja vihreässä siirtymässä. Siirtymä tuo uusia yrityksiä ja liiketoimintaa. Kainuun resilienssi (kyky toipua äkillisistä muutoksista) vahvistuu. Vuoteen 2025 mennessä Kainuussa toteutuu yhteisarvoltaan noin 2,2 miljardin euron teolliset ja palvelualan investoinnit.

Kehittämistavoitteet 2022–2025

Yritysten määrä, kasvu, vienti ja yksityisen sektorin henkilöstömäärä lisääntyvät sekä tuotannon jalostusarvo ja työntuottavuus nousevat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Vahvistetaan alueellista varautumista ja resilienssiä sekä siihen liittyvää yritysten sekä julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä
- Hyödynnetään Suomen Nato-jäsenyyden Kainuulle luomat mahdollisuudet yritysten sekä julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä, esim. maanpuolustuksen tarpeita palvelevaa yritys- ja TKI-toimintaa kehittämällä
- Vahvistetaan Kainuun yritysten sekä oppi- ja tutkimuslaitosten mahdollisuuksia osallistua Ukrainan jälleenrakentamiseen ja sodan vaikutuksista selviämiseen
- Vahvistetaan olemassa olevien yritysten säilymistä, vientiä, kasvua sekä yrityksiä tukevaa TKI toimintaa
- Luodaan Kainuun yrittäjyyspolkumalli (perusopetus - toinen aste - korkeakoulut sekä kaikille avoimet yrityspalvelut) ja vahvistetaan yrittäjyyskasvatusta kaikilla koulutusasteilla osana opetussuunnitelmia ja organisaatioiden strategioita

Kainuuseen saadaan teollisia ja palvelualan investointeja, eri toimialojen veturiyrityksiä eli kasvavia vientiyrityksiä ja toimialavetureita julkiselle sektorille ja näiden ympärille alihankintayrityksiä sekä tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoimintaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Rakennetaan ja käynnistetään Kainuun investointistrategian toteutusta tukeva yhteistyörakenne ja roolitus Kainuuseen
- Laaditaan Kainuun metsäbiotalouden investointien toteutettavuusselvitys ja käynnistetään sen toimenpiteet
- Kasvatetaan TKI-toiminnan volyymia, kansainvälistä TKI-yhteistyötä ja kansainvälisen TKI-rahoituksen määrää
- Kehitetään olemassa olevia yrityksiä ja organisaatioita toimialavetureiksi sekä houkutellessaan alueelle uusia ja niiden ympärille liiketoimintaekosysteemejä ja osaamiskeskittymiä

Digitaalinen siirtymä, yritysten tuottavuus ja henkilöstön osaaminen vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Kehitetään digitaalisia yksityisiä ja julkisia palveluita sekä datatalouden, tekoälyn ja mahdollistavien teknologioiden (pilvipalvelualustat, suurteholaskenta ja kvanttiteknologiat) hyödyntämistä liiketoiminnassa
- Käynnistetään Kainuun datakeskuspilottisuunnitelman (Kainuun ALKE 2024 aloite) mukaiset toimenpiteet

3.2. Elinkeinojen kehittämisen kärkitoimialat

Kainuun kärkitoimialat ovat matkailu, teknologiateollisuus, biotalous, sekä kaivannaisala ja kemianteollisuus. Kärkitoimialojen kehittämiseen kohdennetaan erityisiä toimenpiteitä, jolla tavoitellaan laajaa aluetalousvaikutusta.

Kainuun kärkitoimialojen kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet löytyvät Kainuun maakuntaohjelmasta 2022–2025: <https://kainuunliitto.fi/assets/uploads/2022/11/Kainuu-ohjelma-web-final.pdf>

3.3. Hyvinvointi ja työllisyys

Kainuun maakuntaohjelman mukaisesti teemassa hyvinvointi ja työllisyys asetetaan tavoitteita ja kohdennetaan toimenpiteitä seuraaviin teemoihin: sosiaali- ja terveysalan kehittäminen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen, tasa-arvoinen aluekehittäminen, sekä positiivinen maakuntakuva, mainetyö ja kulttuuri.

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen

Sosiaali- ja terveydenhoitoala on nostettu Kainuun maakuntaohjelmassa 2022–2025 erityisen kehittämisen kohteeksi Kainuun kärkielinkeinojen (biotalous, matkailu, teknologiateollisuus sekä kaivannaisala ja kemianteollisuus) rinnalle.

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen tavoitteet vuoteen 2025 mennessä ovat luettavissa Kainuun maakuntaohjelmasta 2022–2025 (<https://kainuunliitto.fi/assets/uploads/2022/11/Kainuu-ohjelma-web-final.pdf>). Tavoitteet huomioivat hyvinvoinnin osa-alueita monipuolisesti. Niiden toteutumista vauhdittamaan koottu Kainuun liiton koordinoima maakunnallinen hyvinvointialan yhteistyöryhmä.

Hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen

Yleistavoite:

Kainuulaisten hyvinvointi paranee, syrjäytyminen vähenee ja vähemmistöjen oikeuksista huolehtiva tasavertainen maakunta vahvistuu. Maakunnan sisäisiä alueellisia sosioekonomisia eroja saadaan kavennettua. Kainuun työllisyysaste nousee kaikissa ikäluokissa. Miesten työllisyysaste kohenee naisten työllisyysasteen tasolle ja nuorten miesten hyvinvointi paranee.

Kehittämistavoitteet

Kainuulaisten hyvinvointi, terveys ja turvallisuus kohenevat, samoin eri väestöryhmien väliset terveyserot sekä eriarvoisuus vähenevät alueen sisällä ja koko maahan verrattuna

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Vahvistetaan eri väestöryhmien välistä terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa ja pienennetään terveyseroja kuntien, Kainuun hyvinvointialueen, muun julkisen sektorin sekä järjestöjen sekä yritysten yhteistyönä
- Tuetaan koululaisten ja opiskelijoiden viihtymistä ja jaksamista tukitoimia ja opiskeluolosuhteita kehittämällä sekä tehostetaan ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä oppilaitoksissa

Työllisyysaste nousee kaikissa työikäisten ikäluokissa ja kokonaisuudessaan 73 % vuoteen 2025 mennessä ja entistä useampi työvoiman ulkopuolella olevista integroituu työelämään

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Tehostetaan työmarkkinoiden ulkopuolella olevien integroimista työelämään Kainuussa
- Tuetaan Kainuun ja Koillismaan työllisyysalueen toiminnan vaikuttavuutta ja toimintaedellytyksiä hankerahoituksen, edunvalvonnan ja yhteistyöprosessien avulla

Kainuu on turvallinen ja kainuulaisten turvallisuuden tunne vahvistuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Toteutetaan maakunnan turvallisuus- ja varautumissuunnitelma sekä vahvistetaan Kainuun resilienssiä ja varautumisvalmiutta yritysten sekä julkisen sektorin, järjestöjen ja asukkaiden yhteistyönä
- Varmistetaan turvallisuuden kannalta riittävä taso seuraavissa prosesseissa: peruspalvelujen saatavuus ja saavutettavuus, kyberturvallisuus, viestintä sekä onnettomuuksien ennaltaehkäisy, harvaanasuttujen alueiden erityistarpeet turvallisuuskysymyksissä sekä ilmastonmuutokseen sopeutuminen
- Ennaltaehkäistään koulu- ja työpaikkakiusaamista sekä vähemmistöjen syrjintää

Tasa-arvoinen aluekehittäminen

Yleistavoite:

Nuorten aikuisten (20–29-vuotiaat) muuttajien määrä Kainuuseen kasvaa ja sukupuolijakauma tasoittuu.

Kehittämistavoitteet

Naistyöpaikkojen määrä Kainuussa kasvaa ja toimialojen segregatio vähenee

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Kehitetään naisten uraa ja monipuolista työllistymistä tukevia vertaisverkostoja ja koulutuksia.

Kainuun veto- ja pitovoima naisten näkökulmasta vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Kehitetään naisia kiinnostavia työpaikkoja, opiskelutarjontaa, palveluita, osallistumisen kanavia, naisten osallisuutta ja harrastamisen mahdollisuuksia.
- Vahvistetaan henkistä turvallisuutta, turvallista ilmapiiriä sekä syrjimättömyyttä ja yhdenvertaisuutta Kainuussa.

Tasa-arvoindikaattoreiden ja tasa-arvotoimien vaikuttavuuden seuranta tehostuu

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Kainuun maakuntasuunnitelman ja -ohjelman laadinnassa valitaan ja otetaan käyttöön tasa-arvoisen aluekehittämisen vaikuttavuutta optimaalisesti mittavat avainindikaattorit (KPI), 2–3 kpl

Positiivinen maakuntakuva, mainetyö ja kulttuuri

Yleistavoite: Kainuun vahva positiivinen maakuntakuva ja tunnettuus tuo maakuntaan uusia asukkaita, työntekijöitä, opiskelijoita, matkailijoita ja investointeja. Yhteinen aluebrändi sisäistetään ja syntyy "aidosti yhteinen Kainuu". Kulttuuri ja luovat alat kukoistavat ja kasvavat. Niiden osaamista ja elinkeinollista vaikuttavuutta vahvistetaan omana toimialana sekä osana mainetyötä, matkailua ja tapahtuma-alaa.

Kehittämistavoitteet

Vahvistuva mainetyö sekä yhteinen aluebrändi lisäävät Kainuun tunnettuutta sekä veto- ja pitovoimaa

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Toteutetaan Kainuun mainetutkimus tilaustutkimuksena ja käynnistetään tutkimuksen johtopäätösten mukaiset toimenpiteet sekä hyödynnetään tuloksia uuden maakuntaohjelman laadinnassa
- Hyödynnetään Kainuu-brändiä Kainuu-tasoisessa viestinnässä ja markkinoinnissa ja pidetään brändi ajan tasalla.
- Kansainvälisessä matkailumarkkinoinnissa vahvistetaan Arctic Lakeland -brändiä Kainuun uuden matkailustrategian linjausten mukaisesti

Kulttuuri- ja luovat alat kasvavat ja niiden osaaminen sekä aluetaloudellinen vaikuttavuus vahvistuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Toteutetaan Kainuun kulttuuriohjelman toimenpiteet.
- Tuetaan Kainuun nykykulttuurin toimijoiden sekä vakiintuneiden kulttuuri- ja liikuntatapahtumien toiminnan jatkuvuutta, uudistumista, uusien tapahtumien syntyä ja uuden liiketoiminnan syntymistä tapahtumien yhteyteen.
- Hyödynnetään maksimaalisesti Oulu2026 Euroopan kulttuuripääkaupunkivuoden kehittämispotentiaali Kainuussa
- Selvitetään, miten Kainuun kulttuurihistorian laatiminen on järkevintä toteuttaa ja käynnistetään laatiminen

3.4. Vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä

Yleistavoite: Kainuu on aktiivinen vihreän siirtymän toimija, joka tuottaa ilmaston muutoksen vaatimia ratkaisuja niiden globaaliin kysyntään. Vihreässä siirtymässä väistyvien elinkeinojen tilalle luodaan uusia kestävästä kehityksen elinkeinoja ja aiempaa enemmän työpaikkoja. Kainuu kasvattaa uusiutuvan energian tuotantomääriä ja energiaomavaraisuutta sekä ylläpitää päätösvaltaansa energiantuotannossa. Vuoteen 2025 mennessä uusiutuvan energian osuus energian kulutuksesta Kainuussa on vähintään 75 % ja energiaomavaraisuus 65 %. Kasvihuonekaasupäästöt laskevat niin, että ovat vuonna 2025 korkeintaan 500 CO₂-ekv kt. Kainuu säilyy merkittävänä hiilinieluna. Vuoteen 2025 mennessä vähintään 4 Kainuun kuntaa on liittynyt Hinku-verkostoon. Samoin pintavesien ekologinen tila säilyy hyvällä tasolla ja luonnon monimuotoisuus paranee. Vesien säännöstelyn aiheuttamia haittoja onnistutaan vähentämään.

Kehittämistavoitteet

Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö, energiatehokkuus sekä energiaomavaraisuus kasvavat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Toteutetaan kaavaratkaisujen mahdollistamat tuulivoimainvestoinnit ja luodaan uutta elinkeinotoimintaa tuulivoiman ja muun uusiutuvan energian ympärille
- Lisätään paikallisten uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja energian pientuotannon määrää
- Tuetaan ja edistetään energiasektorin vihreää siirtymää pois fossiilisista polttoaineista biopolttoaineiden käyttöön sekä pitemmällä tähtäimellä polttoon perustumattomaan uusiutuvien energialähteiden käyttöön

Fossiilisten raaka-aineiden korvaaminen uusiutuvilla sekä Kainuun hiilensidonta kasvavat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Lisätään metsien hoidon laatua ja aktiivisuutta sekä metsitystä
- Vahvistetaan maa- ja metsätalouden roolia luonnon monimuotoisuuden ja perinnebiotooppien vahvistajana
- Tuetaan maatalouden kehittämistä hiilensitojaksi

Talouden vihreä ja oikeudenmukainen siirtymä fossiilitaloudesta vähähiiliseen kiertotalouteen etenee, luo yrityksille lisäarvoa ja uutta liiketoimintaa sekä synnyttää uusia yrityksiä

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Tehostetaan julkisten hankintojen avulla vähähiilisyyttä painottamalla hankinnoissa paikallisuutta ja lyhyitä kuljetusmatkoja sekä muita vihreän siirtymän tavoitteiden mukaisia kriteereitä
- Kehitetään uusiutuvien luonnonvarojen jalostamisesta (erityisesti maatalous, luonnontuoteala ja metsäbiotalous) sekä kaivosten prosesseista syntyvistä sivuvirroista ja jätteistä uusia kaupallisesti kannattavia tuotteita
- Yritysten, tutkimuksen ja kehittämisen yhteistyöllä luodaan uusia kestävän kehityksen tuotteita, palveluja ja hankitaan niiden tuotantoa varten Kainuuseen investointeja ja uusia yrityksiä
- Kainuun vesi- ja mittaustekniikan osaamista hyödynnetään vesiekosysteemejä turvaavien ratkaisujen kehittämisessä

3.5. Saavutettavuus, aluerakenne ja monipaikkaisuus

Uudet liikkumisratkaisut, sähköiset palvelut sekä infrastruktuuri-investoinnit

Yleistavoite: Kainuuseen pääsee nopeasti ja sujuvasti eri liikennemuodoilla. Alueella on helppoa ja turvallista liikkua ja Kainuussa on sujuvat matkaketjut. Liikenneväylien kunto ja palvelutaso vastaavat alueen tarpeita. Liikenteen vihreä siirtymä etenee aluetaloudellisesti kestäväällä tavalla. Kainuu on tietoliikenteellisesti hyvin saavutettavissa ja koko maakunnassa on kattavat, nopeudeltaan eri toimijoiden tarpeita vastaavat ja luotettavat tietoliikenneyhteydet. Kansainvälisten matkailijoiden määrän kasvuun ja alueen omiin tarpeisiin perustuen kokonaismatka-aika Kainuu-Helsinki välillä on enintään 3 tuntia nopeimmalla kulkuyhteydellä. Kainuuseen vakiintuu markkinaehtoinen lentoliikenne, jonka matkustajamäärä vuonna 2025 on vähintään 90 000. Kajaanin ja Helsingin välinen matka-aika junalla lyhenee. Kainuun hyvä saavutettavuus parantaa osaavan työvoiman saatavuutta, monipaikkaisuutta ja väestön hyvinvointia.

Kehittämistavoitteet

Elinkeinoelämän kilpailukyvyn sekä sujuvan ja turvallisen arjen liikkumisen tarpeita vastaavat kansainvälisiin liikennekäytäviin kytkeytyvät liikenneyhteydet

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Maakunnallisella ja maakuntien välisellä yhteistyöllä varmistetaan ostopalveluliikenteen jatkuvuus Kajaanin kentälle nykyisen ostopalvelujakson päättymisen jälkeen huhtikuusta 2026 eteenpäin
- Edistetään puolustusvoimien, -teollisuuden sekä puolustuksellisen infran vahvistumista Kainuussa
- Kainuun saavutettavuuden ja kytkeytyvyyden parantaminen edunajamisella ja yhteistyöllä maakunnan sisällä, kansallisesti ja kansainvälisesti mm. TEN-T ydinverkkoon, esimerkiksi Viitoskäytävä hankeyhteistyöllä.
- Maanteiden ja ratayhteyksien sujuvuuden ja turvallisuuden parantaminen pitkäjänteisesti huomioiden lisäksi huoltovarmuustekijät
- Alemman asteisen tieverkon ylläpito ja kehittäminen alueen tarpeita vastaavaksi ja riittävien tienpidon määrärahojen varmistaminen
- Kävelyn ja pyöräilyn toimintaedellytyksien parantaminen erityisesti kuntakeskuksissa ja matkailualueilla.
- Maastoliikenne- ja ulkoilureitistöjen laatua parannetaan koko Kainuun alueella vastaamaan virkistykseen ja kestäväen luontomatkailun tarpeita
- Sujuvan arjen, oppilaitosten ja merkittävien työpaikka-alueiden saavutettavuuden turvaaminen joukkoliikenteellä ja uusilla innovatiivisilla tavoilla
- Vaikutetaan Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman (Liikenne 12) kirjauksiin edunajamisen keinoin
- Tiivistetään tulevaan uuteen Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelmaan teeman kehittämisen strategiset kärjet

Liikenteen vihreän siirtymän eteneminen, toimivat matkaketjut, kehittyvät liikenteen palvelut ja digitaalisuuden hyödyntäminen aluetaloudellisesti kestäväällä tavalla

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita
- Tehostetaan toimenpiteitä biokaasulaitosten ja biokaasun tankkausasemien saamiseksi Kainuuseen, aktivoidaan liikennebiokaasun käyttöä hyödyntämään liikennebiokaasun tarjontaa Kainuussa
- Aktivoidaan ja vauhditetaan liikenteen sähköistymistä Kainuussa
- Hankkeistetaan tai toteutetaan muutoin Kainuun matkaketjupilottivaihtoehdot - esiselvityksen 2024 toimintasuositukset

Kainuun tietoliikenteellinen saavutettavuus ja nopeiden yhteyksien alueellinen kattavuus toteutuvat

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Rahoitetaan ja toteutetaan tavoitetta toteuttavia vaikuttavia hankkeita

Kestävä aluerakenne, monipaikkaisuus sekä toimivat palvelut

Yleistavoite: Kainuu on viihtyisä, vetovoimainen ja monipaikkainen monipuolisen vapaa-ajan ja pysyvän asumisen sekä työnteon ja yrittämisen alue, jossa arki on sujuvaa, palveluverkko ja palvelujen saavutettavuus vastaavat käyttäjien tarpeita. Toimiva, tehokas ja vetovoimainen yhdyskunta- ja aluerakenne on turvattu. Koko maakunnassa ovat tarpeita vastaavat nopeat ja luotettavat tietoliikenneyhteydet.

Kehittämistavoitteet

Kainuussa on tarjolla viihtyisiä ja toimivia asumisvaihtoehtoja ja Kainuun vetovoimaisuus elinkeinojen sijoittumispaikkana vahvistuu. Monipaikkaisuuden edellytykset paranevat kestäväällä ja mahdollistavalla, asiakaslähtöisellä kaavoituksella koko maakunnan alueella sekä muulla alueidenkäytön suunnittelulla.

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Alueidenkäytön suunnittelussa vetovoimaisia alueita kuten ranta-alueita kehitetään viihtyisinä asumisen ja virkistyksen alueina ottaen huomioon vapaa-ajan, osa-aikaisen tai pysyvän asumisen tarpeet sekä luontoarvot.
- Olemassa olevien rakenteiden (ml. toimitilojen) kestävä, kustannustehokas ja ympärivuotinen käyttö sekä Kainuun erilaisten asumisen- ja yritysten sijoittumisvaihtoehtojen monipuolinen hyödyntäminen. Paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden ymmärtäminen rakentamisen ohjauksessa (joustavuus) sekä helpotetaan vapaa-ajan asunnon muuttamista vakituisiksi asunnoksi asiaan liittyvät edellytykset huomioiden
- Kunnissa laaditaan ajantasaisia, kysyntää vastaavia, ennakoivampia ja mahdollistavia kaavoja (erityisesti yleiskaavoja)
- Alueiden käytön suunnittelun osaaminen ja voimavarat turvataan (esim. aluearkkitehtitoiminta tai muu kuntien välinen yhteistyö)

Palveluverkko ja palvelujen saavutettavuus turvataan. Monipaikkaisuuden edellytykset paranevat kattavilla kiinteillä tietoliikenneyhteyksillä ja kehittyvillä palveluilla.

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Palveluja ja uusia toimintatapoja kehitetään innovatiivisesti vastaamaan käyttäjien tarpeita (mm. liikkuvat ja digitaaliset palvelut)
- Palvelumuotoilun osaamista ja hyödyntämistä lisätään
- Huomioidaan palvelujen tuotannossa myös kausiasukkaat dataa monipuolisesti hyödyntäen
- Elinkeinoelämän, kotitalouksien ja vapaa-ajanasutuksen tarpeita vastaavat tehokkaat ja toimintavarmat kiinteät laajakaistayhteydet varmistetaan sujuvalla yhteistyöllä eri toimijoiden kesken. Kehittyvät mobiiliyhteydet täydentävät kiinteitä laajakaistayhteyksiä

Elinkeinoelämän, työnteon sekä opiskelun edellytykset etänä Kainuusta käsin paranevat mökiltä, kodista ja etäpalvelutoimistoilta

Tavoitteen strategiset toimenpiteet 2025–2026

- Paikasta riippumattomien palvelu-, työ-, koulutustoimintojen ja niihin perustuvan yritys- ja palvelutoiminnan kehittäminen ja mahdollistaminen
- Mahdollistetaan paikasta riippumaton etätö ja -opiskelu vapaa-ajanasunnoilla ja matkailukeskuksissa. Edistetään etätöpalvelupisteiden toteuttamista.
- Huippunopeiden kansainvälisten luotettavien ja kapasiteetiltaan riittävien tietoliikenteen runkoverkkoyhteyksien rakentamisen edistäminen
- Kehitetään maakunnan vetovoimaisuutta kokonaisvaltaisesti huomioiden joustava rakennuslupatoiminta, kiinteiden laajakaistayhteyksien kattavuus, uusien kohderyhmien palvelut sekä helpottamalla vapaa-ajan asunnon muuttamista vakituiseksi asunnoksi asiaan liittyvät edellytykset huomioiden

4. Kainuun ja valtioneuvoston aluekehittämisen (ALKE) keskustelut

Valtioneuvoston ja maakunnan aluekehittämisen keskustelut ovat vuosittainen lakisääteinen (756/2021) prosessi, jota Kainuussa johtaa maakuntahallitus ja koordinoi Kainuun liiton virasto. Keskustelujen pohjaksi Kainuun ennakointi- ja seurantaryhmä on laatinut ajantasaisen tilannekuvan, jolla perustellaan ALKE-keskustelujen agendalle nostettavat teemat.

Kainuun viimeisin aluekehityskeskustelu on käyty 18.4.2024 teemalla ”Kainuun datakeskusekosysteemin kehittäminen vahvasti aluetaloudellista lisäarvoa Kainuulle tuottavaksi ja kansallisesti merkittäväksi lippulaivahankkeeksi”.

Kainuun esitys aluekehityskeskusteluissa oli, että Kainuun datakeskusekosysteemistä tehtäisiin kansallinen pilotti hallitusohjelman Datatalouden kasvuohjelmaan ja / tai muihin teemaan soveltuviin kansallisiin valtioneuvoston tai ministeriöiden alaisiin kehittämissuunnitelmiin. Pilotissa kehitetään malli laajan aluetaloudellisen hyödyn saamiseen konesali-investoinneista sekä tämän mahdollistava toiselta asteelta yliopistokoulutukseen ulottuva toimialan koulutuskokonaisuus Kainuuseen, toimialaan liittyvä yritys- ja TKI-yhteistyö sekä teemaan liittyvä yritysten kehittämistoiminta ja uusyrityspuustannan vauhdittaminen. Pilotti toteuttaa merkittävää Kainuun, Orpon hallituksen ja valtioneuvoston yhteistä tavoitetta: CSC:n onnistuminen syksyllä 2024 käynnistyneessä EuroHPC-haussa ja tekoälytehtaan (LUMI II supertietokone) saaminen Kajaaniin.

Pilotin toteutukseen voitaisiin hyödyntää Kainuun alueellista EU rahoitusta, mutta pilotille tulisi saada myös kansallista rahoitusta. Pilotti-statukselle tulisi luoda tavoitteellinen toteutusohjelma sekä asettaa kansallinen ohjausryhmä. Datakeskusekosysteemin uudet investoinnit edellyttävät, että energiainfrastruktuuri on kunnossa. Nopean sähkönsiirron kapasiteetin lisäämiseen on akuutti tarve. Lisäkapasiteettia tarvitaan lähivuosina satoja megawatteja, mikä edellyttää 400 MW sähkölinjan rakentamista. Sen suunnittelu tulee käynnistää välittömästi osana pilottia.

Ekosysteemi-yhteistyössä laajennetaan ja kehitetään alueella toteutettavaa koulutusta turvaamaan uusien investointien myötä kasvavaa työvoiman tarvetta sekä toimialan muuttuvia osaamistarpeita. Tavoitteena on rakentaa Kainuuseen toiselta asteelta yliopistokoulutukseen ulottuva datakeskustoimialan koulutuskokonaisuus. Siinä kehitetään toisen asteen koulutusta osana datakeskusekosysteemiä. Ammattikorkeakoulu- ja yliopistokoulutuksessa kehittämisen kohteina ovat Kainuun ammattikorkeakoulun insinööri- ja tradenomikoulutus, Oulun yliopiston DI-koulutus (Data-analytiikka, koneoppiminen, tekoälyn DI-koulutusohjelma Kajaanin yokeskukseen) sekä Jyväskylän yliopiston (Sotkamo) liikuntateknologian koulutuksen data-analytiikan sisältöjen vahvistaminen.

Kainuun yrityksistä, elinkeinoyhtiöistä sekä oppilaitoksista ja korkeakouluista rakennetaan pooli, joka hyödyntää opiskelijoita työvoimana sekä harjoitustöiden, harjoittelujen ja opinnäytetöiden tekijöinä. Opiskelijoiden kautta levitetään Kajaanin datakeskusekosysteemin palveluja ja fasiliteetteja Kainuun ja muidenkin alueiden yrityksille. Lisäksi kehitetään data-analytiikan ratkaisuja yrityksille tarjoavaa palveluliiketoimintaa ja data-analytiikan sekä suurteholaskennan yritys- ja TKI-yhteistyötä. Samalla kehitetään elinkeinoyhtiöiden sekä tutkimuslaitosten (MITY ja KAMK) osaamista yritysten digitaalisen siirtymän edistäjinä.

Harvaan asuttujen alueiden sosiaali- ja terveydenhoidon toimintamalli kehitetään tekoälyä, data-analytiikkaa ja yleensä digitalisaatiota hyödyntäen. Toimintamallia pilotoitaisiin Kainuussa ja

Kainuun sairaalassa sekä työympäristöissä. Tavoitteena on myös kansainvälinen verkostoituminen.

Lisäksi vahvistetaan Kajaanin datakeskuspalvelujen yhteistyötä Oulun yliopiston koordinoiman, Naton DIANA -aloitteeseen kuuluvan 6G-verkkoteknologioiden testikeskuksen kanssa. DIANA-yhteistyöhön liittyvää testaustoimintaa kehitetään hyödyntäen Kuhmon Vuosangassa olevaa Puolustusvoimien harjoitusalueetta. Pitkän tähtäimen tavoitteena on saada NATO:n arktisen sodankäynnin testauskeskus Kainuuseen.

Kaikki datakeskus-ekosysteemi-yhteistyössä kehitettävät teemat on esitetty tiivistetysti seuraavassa.

Kainuuseen toiselta asteelta yliopistokoulutukseen ulottuva datakeskustoimialan koulutuskokonaisuus

Osaamispoolin rakentaminen

Data-analytiikan ratkaisut yrityksille – palveluliiketoimintaa

Data-analytiikan ja suurteholaskennan yritys- ja TKI-yhteistyö

Harvaan asuttujen alueiden digitaalinen sosiaali- ja terveydenhoidon toimintamalli

Nato, DIANA ja Kajaanin datakeskus –yhteistyö

Euroopan ja Aasian yhdistävä kaapeliyhteys Kainuun ja Kajaanin kautta

Hukkalämmön hyödyntäminen

Yhteinen tavoite: onnistunut EuroHPC-haku, tekoälytehdas Kajaaniin

Kuva 3. Kainuun Datakeskusekosysteemin ulottuvuudet

5. Kainuun älykäs erikoistuminen

Älykäs erikoistuminen on alueellisen kehittämisen keino, jossa Kainuuta kehitetään korkean osaamisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa vahvistamalla. Älykkään erikoistumisen toimenpiteet kohdennetaan teemoihin ja toimialoihin, joilla erityisesti nähdään kestävä kasvun mahdollisuuksia tulevaisuudessa ja joilla Kainuussa on korkeaa osaamista. Keskeistä älykkäässä erikoistumisessa on yhteistyö julkisen sektorin ja yritysten välillä sekä se, että syntyviä innovaatioita ja tutkimustuloksia saadaan muuttamaan korkean jalostusarvon tuotteiksi sekä kannattavaksi ja kasvavaksi vientiin suuntautuvaksi yritystoiminnaksi. Näin älykäs erikoistuminen parantaa työn tuottavuutta Kainuussa. Yrittäjyyden edistäminen (yritysten innovaatiotarpeiden tunnistaminen ja niiden ratkaisu, ns. EDP - prosessi) on keskeinen osa Kainuun älykkään erikoistumisen strategian toteutusta.

Kainuun älykkään erikoistumisen strategia 2021–2027 on luettavissa osoitteesta: ([Kainuun älykkään erikoistumisen strategia 2021–2027 \(kainuunliitto.fi\)](https://kainuunliitto.fi)). Kainuun älykkään erikoistumisen painopisteet ovat kootusti kuvassa 4.

Kainuun älykkään erikoistumisen strategia (RIS3) vuosille 2021–2027 Teemat ja toimialat					
Välineet: koordinaatioryhmä ja hallinto, EDP, rahoitus ja tekninen tuki	TEEMA 1 Tutkimuksen lisääminen ja innovaatioiden edistäminen	TEEMA 2 Erikoistumisohjan vahvistaminen ja monipuolistaminen Tärkeä osa teeman 2 hankkeista perustuu aihealueella 1 tuotettujen soveltavien tutkimustulosten hyödyntämiseen.		TEEMA 3 Yhteydet ja integraatio, toimenpiteet alueiden väliseen yhteistyöhön Teema 3 on suunniteltu välineeksi, jolla helpotetaan priorisoidun toimialojen teemoja 1 ja 2.	
	INNOVAATIOIDEN KEHITTÄMINEN (soveltava tutkimus) 1. Mittaustekniikka 2. Pelillistäminen ja edistyskelliset simulointitekniikat (3D, VR, AR) 3. Big data -analytiikka ja suurteholaskenta 4. Kiertotalous kaivosteollisuudessa ja biotaloudessa	2A) TEOLLISUUS: biotalous, kaivostoiminta, metalli ja ICT Teollisuuden nykyaikaistamisen edistäminen investoimalla: 1. Uusien tuotteiden kehittämiseen 2. tuotantoprosessien parantamiseen (esim. I4.0käyttöönotto) 3. tuotteiden ympäristö- ja laatuolosuhteiden parantamiseen	2B) OSAAMIS-INTENSIIVISET PALVELUALAT 1. Ammattimainen (talvi)urheilu sekä urheiluvalmennus ja harjoittelu 2. Aktiviteettimatkailu 3. Sosiaali- ja terveyspalvelut Digitaalisuutta hyödyntäviä innovaatioita käytetään palvelujen tuotannon tehostamiseen (erityisesti sote-palvelut) sekä palveluista saatavan lisäarvon kasvattamiseen. Lisätään kansainvälistä yhteistyötä palvelujen kehittämiseen liittyvässä TKI-toiminnassa.	ALUEELLISEN INNOVAATIO-JÄRJESTELMÄN PAREMPI TOIMIVUUS 1. Innovaatioinfrastruktuurit 2. Mukaanpääsy alueiden välisiin kysyntävetoisin innovaatioprosesseihin 3. Kehittyvät teollisuudenalat ja innovaatioalustat, mkl. alueiden väliset arvoketjut, klusterit, S3 kumppanuudet 4. Alustatalous 5. Investointien saaminen RIS3 teollisuudenaloille	
	Yhteiset, monialaiset RIS3 teemat ja tavoitteet				
	TEEMA 4: Digitaalinen siirtymä Teema 4 koskee digitaalisen muutoksen vahvistamista teemassa 2 priorisoiduilla teollisuudenaloilla. Tätä tarkoitusta varten teeman 4 hankkeissa saatetaan hyödyntää teemassa 3 tarjottuja alueiden välisiä yhteistyömahdollisuuksia ja/ tai teemassa 1 kehitettyjä innovatiivisia ratkaisuja.				
	1. Teollisuuden 4.0 käyttöönotto, mukaan lukien robotiikka ja automaation sovellukset 2. Big data -analytiikan ja suurteholaskennan hyödyntäminen				
	TEEMA 5: Vihreä siirtymä eli Green Deal Teema 5 koskee sekä Green Deal -ratkaisujen soveltamista, että niiden kehittämistä, mikä johtaa tehokkaasti teollisuuden ympäristöystävälliseen muutokseen teemassa 2. Tätä tarkoitusta varten teeman 5 hankkeissa saatetaan hyödyntää aihealueella 3 tarjottuja alueiden välisiä yhteistyömahdollisuuksia ja/ tai teemassa 1 kehitettyjä innovatiivisia ratkaisuja.				
1. Puhtaan, kohtuuhintaisen ja turvallisen energian tuotanto ja käyttö 2. Kiertotalouden ja ympäristöllisesti kestävä tuotannon lisääminen teollisuudessa 3. Pelloilta pöytäan: oikeudenmukainen, terveellinen ja ympäristöystävällinen ruokajärjestelmä 4. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen 5. Ekosysteemien ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja palauttaminen 6. "Pidetään kaikki mukana" eli oikeudenmukainen siirtymä					

Kuva 4. Kainuun älykkään erikoistumisen strategia 2021–2027.

5.1. Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimus

Älykkään erikoistumisen tavoitteisiin kuuluu myös Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimus, jonka sopimus- ja yhteistyösapuolet ovat Kajaanin kaupunki, Sotkamon kunta ja Työ- ja elinkeinoministeriö. Muut yhteistyösapuolet ovat Opetus- ja kulttuuriministeriö, Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskuksen mittaustekniikan yksikkö (OY-MITY), Jyväskylän yliopisto, Vuokatin liikuntateknologian yksikkö (JYU-Vuokatti), Kajaanin ammattikorkeakoulu Oy (KAMK), CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy (CSC), VTT MIKES/Kajaanin yksikkö (VTT-MIKES), Kainuun liitto ja Kainuun ELY-keskus.

Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimuksen painopistealueet ovat 1) Mittaustekniikka ja mittaukset 2) Suurteholaskenta, tekoäly ja datakeskukset ja toimenpidekokonaisuudet ovat 1. Teollisuusmittauksen analytiikka tekoälyllä, 2. Mittauksia tukevat hands-on koulutussisällöt IoT ja Cybersecurity – osaamisiin, 3. Kainuun urheilu- ja hyvinvointidata-analytiikkaohjelma sekä 4. Tohtoriohjelma tukemaan suurteholaskennan osaajaverkostoa.

Kainuun liitto toimii Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimukseen kohdennetun kestäväen kaupunkikehittämisen EAKR-rahoituksen välittävänä viranomaisena. Rahoitus jaetaan avoimilla hauilla. Kainuun liitto toteuttaa haut sekä hankehakemusten laillisuus- ja ohjelmanmukaisuus (EAKR ja Kainuun älykkään erikoistumisen painopisteet) harkinnat, mutta Kajaanin seudun innovaatioekosysteemisopimuksen johtoryhmä tekee tarkoituksenmukaisuusharkintaan perustuvat rahoitettavien hankkeiden valinnat.

Innovaatioekosysteemisopimukset on solmittu EU-ohjelmakaudeksi 2021–2027 pääkaupunkiseudun sekä muiden yliopistokaupunkien ja yliopistokeskuskaupunkien kanssa. Kainuu on päässyt sopimukseen mukaan Kajaanin yliopistokeskuksen ansiosta.

6. Toteutussuunnitelman rahoitusohjelmat ja -välineet

Maakunnan toteutussuunnitelma toteutetaan aluekehitysrahoituksella rahoitettavien hankkeiden kautta ja edunvalvonnan keinoin. Seuraavassa on kuvattu maakuntaohjelman toteutussuunnitelman toimenpiteisiin käytettävissä olevat EU:n ja kansallinen aluekehittämisrahoitus (pieni aluepolitiikka). Tämän lisäksi Kainuuseen saadaan rahoitusta valtion budjetin kautta sekä yksityisiä koti- ja ulkomaisia sijoituksia, joihin vaikutetaan edunvalvonnalla ja investointien edistämistyöllä (iso aluepolitiikka).

EU-rahoitus (milj.€) Kainuussa 2025-2026							
	EAKR/valtio	ESR/valtio	JTF/valtio	Kuntarahoitus/muu julkinen	Maaseudun kehittämisrahasto	Valtio	Yhteensä
Kainuun liitto	6,654		1,286	1,814			9,754
Pohjois-Pohjanmaan ELY/Kainuu	11,052		0,466	0,217			11,735
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Kainuu		10,145	0,116	1,085			11,346
ELY-keskus, maaseuturahasto					3,176	3,981	7,158
Oulujärvi Leader				0,258	0,555	0,478	1,292
Elävä Kainuu Leader				0,249	0,536	0,461	1,246
Yhteensä	17,706	10,145	1,868	3,623	4,268	4,920	42,530

Taulukko 1. EAKR ja ESR- rahoituksen jakautuminen Pohjois-Pohjanmaan ELY ja Kainuun liitto vuodet 2025-2026 (alueellinen rahanjakopäätös).

Kainuun kehukseen Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselle ja Kainuun liitolle on määritelty AURA ohjelman ESR, EAKR ja Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) rahoitusta ohjelmakaudelle 2021-2027 seuraavasti: JTF yhteensä 14,781 m€ EAKR 58,563 m€ sekä ESR 34,829 m€. Syyskuun lopussa 2024 rahoitusta on jäljellä vielä yhteensä noin 38 000 000 euroa (taulukko 2).

Jäljellä oleva kehys (sitomatta), tilanne 10.2024 (Maaseudun kehittämisrahasto sidottu)						
	EAKR/valtio	ESR/valtio	JTF/valtio	Kuntarahoitus/muu julkinen	Maaseutu rahasto	Yhteensä
Kainuun liitto	9,929		1,511			11,439
Pohjois-Pohjanmaan ELY/Kainuu	1,225	12,397	1,369			14,992
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus/Kainuu/Yritystuot	6,494		0,806			7,300
ELY-keskus Maaseuturahasto (sidottu)				0,499	3,907	4,406
Oulujärvi Leader / 2024					0,277	0,277
Elävä Kainuu Leader /2024					0,544	0,544
Yhteensä	17,648	12,397	3,686	0,499	3,907	38,137

Taulukko 2.Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman kokonaisrahoitus 2025-2026

Kainuussa on lisäksi käytettävissä EAKR ja ESR valtakunnallisten ohjelmien rahoitus, jota ei ole allokoitu alueille, vaan on valtakunnallisesti kilpailtua. Valtakunnallisiin teemoihin varataan EAKR:n kokonaisrahoituksesta enintään 6 % ja ESR+:sta enintään 20 %. Valtakunnallisten teemojen välittävänä toimieliminä toimivat rakennerahastotehtäviä hoitavat ELY-keskukset. Valtakunnalliset EAKR -teemat ovat Innovaatio- ja osaamisverkostot (TEM&OKM) sekä Ympäristöministeriön valtakunnallinen toiminta teemoilla ”Energiatehokkuus ja kasvihuonepäästöjen vähentäminen”, ”Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen” ja ”Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta”. ESR+:n valtakunnallisia teemoja ovat: työllisyyttä tukevat toimet, osaamisen teema sekä osallisuutta tukeva teema. (<https://rakennerahastot.fi/valtakunnalliset-teemat>)

Kestävään kaupunkikehittämiseen kaupunkikehittäminen (ITI=Integrated territorial investments) kuuluu yliopisto- ja yliopistokeskuskaupunkiseuduille allokoitu innovaatioekosysteemisopimusten rahoitus. Kainuusta tähän osallistuvat Kajaani ja Sotkamo niiden laatiman innovaatioekosysteemisopimuksen mukaisilla toimenpiteillä. Kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksessa Kainuun liitto toimii Kainuussa välittävänä viranomaisena ja tätä varten sille on kohdennettu EAKR rahoitusta, jolla voidaan toteuttaa Kajaani, Sotkamo innovaatioekosysteemisopimusta toteuttavia hankkeita 60 % tuella.

Kainuun maakuntaohjelman toteutussuunnitelman toimenpiteissä hyödynnetään seuraavia rahoituslähteitä:

Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)

Euroopan aluekehitysrahasto on yksi Euroopan koheesiopolitiikan rahastoista, jonka tavoitteena on tasoittaa maiden ja alueiden välisiä kehityseroja, luoda elinvoimaa, parantaa työllisyyttä, tukea kestävästä kasvusta ja lisätä kilpailukykyä. Rahastosta tuetaan näitä tavoitteita rahoittamalla erilaisia kehittämishankkeita. Rahastosta tuetaan myös kestävästä kaupunkikehittämisestä.

Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+)

Euroopan sosiaalirahasto plus (ESR+) on yhdistetty aiemmista Euroopan sosiaalirahastosta (ESR), nuorisotyöllisyysaloitteesta (YEI), vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastosta (FEAD) sekä työllisyyttä ja sosiaalista innovointia koskevasta Euroopan unionin ohjelmasta (Ea-SI).

Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF)

JTF:llä vastataan vähähiilisen siirtymän aiheuttamiin sosioekonomisiin ja ympäristöllisiin haittavaikutuksiin työllisyyden ja kestävien aluetalouksien turvaamiseksi. Suomessa JTF-valmistelun perusta on hallitusohjelman kirjaus turpeen energiakäytön puolittamisesta vuoden 2030 loppuun mennessä. Turvetoimiala työllistää Suomessa noin 2 500 henkilötyövuotta. Toimialan huomattavan supistumisen välittömät ja välilliset haittavaikutukset aluetalouksiin ja työllisyyteen ovat merkittäviä, joihin JTF:llä vastataan EU:n alue- ja rakennepoliitiikan toimenpitein.

Euroopan maaseuturahasto

Maaseudun kehittämistä rahoitetaan Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto). Sen tavoitteena on kestävä kasvu, elinkeinojen kehittäminen ja

elämänlaadun parantaminen maaseudulla. Maaseutuohjelman hyöty kohdentuu viljelijöille, maaseudun yrityksille ja maaseudun asukkaille sekä koko ympäristölle.

Lähde: <https://www.ely-keskus.fi/euroopan-maaseuturahasto>

Suomen kestävän kasvun ohjelma

Suomen kestävän kasvun ohjelma rakentuu neljälle pilarille: 1) Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta ja hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa, 2) Digitalisaation ja datatalouden avulla vahvistetaan tuottavuutta ja tuodaan palvelut kaikkien saataville, 3) Työllisyysasteen ja osaamistason nostaminen kestävän kasvun vauhdittamiseksi, 4) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen.

Ohjelman rahoitus tulee EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU). Elpymisväline jakaantuu seitsemään ohjelmaan, joista elpymis- ja palautumistukiväline (RRF) on kooltaan ylivoimaisesti suurin. Suomi on laatinut elpymis- ja palautumissuunnitelman, joka linjaa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen käyttöä Suomessa. Kokonaisuus on EU-lainsäädännön mukaisesti noin 2,1 miljardia.

InvestEU-ohjelma 2021–2027 ja -rahasto ja Kainuun investointistrategia 2023–2027

InvestEU-ohjelma sisältää InvestEU-rahaston, minkä tavoitteena on käynnistää Euroopassa investointeja yhteensä 372 miljardin euron arvosta, sekä InvestEU-neuvontakeskuksen ja InvestEU-hankeportaalin. InvestEU-rahaston tavoitteena on käynnistää 26,2 miljardin budjettitakauksella investointeja Euroopassa 372 miljardin euron arvosta. Ohjelman toteuttavat komission kanssa yhteistyössä Euroopan investointipankkiryhmä, sekä kansalliset rahoituslaitokset. InvestEU-ohjelma pohjautuu vuosina 2015–2020 toimineeseen Euroopan investointiohjelmaan sekä sen puitteissa toimineeseen Euroopan strategisten investointien rahastoon (ESIR).

Lähde: https://europa.eu/investeu/about-investeu_fi

Kainuun investointistrategia 2023–2027 on laadittu kuntien ja sidosryhmien yhteistyönä. Kainuun investointistrategian toteutusta koordinoi maakunnallinen KAMKn toteuttaman JTF hanke, jossa määritellään maakunnallinen investointien edistämisen yhteistyön rakenne ja toimintamuodot ja roolit. Yhteistyössä mukana kaikki Kainuun kunnat ja muut keskeiset toimijat yksityiseltä ja julkiselta sektorilta. Yhteistyörakenteessa määritellään myös yhteistyön muodot ja vastuut valtioneuvostoon sekä kansallisiin koko Suomen investointien edistämisen toimintaverkostoihin Business Finland ja Invest in Finland.

Interreg Europe, Baltic Sea Region Interreg, Interreg-NPA, Interreg-Aurora, Investment for Jobs and Growth (IJ&G), Interregional Innovation Investment Instrument (I3) ja Horizon Europe -ohjelmat 2021–2027

Edellä mainittuja ja muita alueiden välisen aluekehittämisen ja TKI-yhteistyöhön tekemiseen kohdennettuja EU:n rahoitusohjelmia pyritään hyödyntämään Kainuussa hakemalla ohjelmista rahoitusta maakuntaohjelman tavoitteita toteuttaviin vaikuttaviin kansainvälisiin hankkeisiin. Rahoitettavissa hankkeissa on oltava kumppaneita muista EU-maista.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vuoksi Kainuun ja muiden maakuntien raja-alueyhteistyö Venäjän suuntaan on keskeytynyt. Toteuttamatta jäävistä Interreg NEXT Kolarctic

ja Karelia-ohjelmista siirtyvä EAKR-rahoitus ja sitä vastaava Suomen kansallinen rahoitus osoitetaan Interreg Aurora- ohjelmalle. Siirtyvä rahoitus tulee kirjata indikaatiiviseksi ”CBC-kehykseksi” ko. ohjelman sisälle. Itä- ja Pohjois-Suomen rajamaakuntien yhteinen esitys on sisällyttää Kainuu ja Pohjois-Karjala Interreg Auroran ohjelma-alueeseen.

TEM:n tavoitteena on saada lisätalousarvioon n. 16 miljoonan euron siirto AKKE-momentille vuosien 2022–2023 osalta (CBC-ohjelmille varattu kansallinen rahoitus) ja kohdistaa se Suomen CBC-maakunnille, mukaan luettuna Kainuulle. Lisäksi vuosille 2024–2027 valmistellaan pitkän aikavälin suunnitelmaa.

Kansallinen aluekehitysrahoitus

Kainuun liitto on saanut valtioneuvostolta kansallista aluekehitysrahoitusta (AKKE) kohdennettavaksi maakuntaohjelman mukaisiin hankkeisiin.

Kainuuseen kohdennettavaa aluekehitysrahoitukseen ja -rahastoihin vaikuttaminen

Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien yhteistyö on organisoitunut poliittisesti neuvottelukuntamallilla ja sen valmistelussa keskeisiä ovat maakuntajohtajien ja eri vastuualuejohtajien verkostot. Kiertävän puheenjohtajuuden mukaisesti yhteistyön valmisteluvastuu vaihtuu vuosittain. Itä- ja Pohjois-Suomen 7 maakuntaa ylläpitävät Brysselissä EU-toimistoa, jonka keskeinen tehtävä on alueen yhteinen edunvalvonta maakuntien kannalta keskeisten EU-politiikojen alalla.

Liikenneyhteyksien kehittämisessä maakuntakaavan ja Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelman lisäksi keskeisiä välineitä ovat suuralueiden liikennejärjestelmäsuunnitelmat ja -hankkeet. Näiden edistämiseksi tehdään yhteistä vaikuttamistyötä erilaisten alueellisten kumppanuuksien kautta. Kainuulle tärkeitä kumppanuuksia ovat mm. Tervantie-yhdistys, Viitostie-yhdistys ja Itärata-hanke. Kainuun liikennejärjestelmätyöryhmä valmistelee ja maakuntahallitus ylläpitää Kainuun sisäisten liikenneinfrahankeiden luetteloa. Vaikuttamisen välineinä ovat lisäksi Pohjois-Suomen lentoliikenteen hankeyhteistyö ja Kainuun aluetyöryhmän työskentely sekä yhteistyö Kainuun matkailusektorin kanssa.

Julkaisuluettelo

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut

Sarja B: selvitykset ja tutkimukset

Sarja C: hallinnolliset asiakirjat

Sarja D: monistesarja

Sarja A

A:1	Kainuun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma eli TOTSU 2014-2015 (2013)
A:2	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2015-2016 (2014)
A:3	Kainuu-ohjelma (2014)
A:4	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavan selostus (2014)
A:5	Kainuun 1. vaihemaakuntakaava (2015)
A:6	Viestinnän linjaukset 2016–2020 (2015)
A:7	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2016–2017 (2015)
A:8	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2017 - 2018 (2016)
A:9	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava 2016
A:10	Kainuu-ohjelma, Maakuntasuunnitelma 2035, Maakuntaohjelma 2018–2021 (2017)
A:11	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma TOPSU 2019-2020 Kasvua Kainuuseen (2018)
A:12	Kainuun tuulivoimamaakuntakaava (2019)
A:13	Viestinnän linjaukset 2021–2024 (2021)
A:14	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2021-2022 (2021)
A:15	Kainuu-ohjelma (Maakuntasuunnitelma 2040 ja maakuntaohjelma 2022–2025 (2021))

Sarja B

B:1	Kainuu - kaunis mutta kaukana, Kainuun maakuntakuvatutkimus (2013)
B:2	Kainuun skenaariot 2035 loppuraportti (2013)
B:3	Kainuun ympäristöohjelma 2020 (2013)
B:4	Kainuun Venäjä -strategia 2020 (2013)
B:5	Kainuun maakuntakaavan tuulivoimaselvityksen täydennys (2013)
B:6	Kainuun kaupan palveluverkkoselvitys (2013)
B:7	Selvitys Kainuun biotalouden aluetalousvaikutuksista – Kainuun biotalouden aluemallinnus. Aluekehityssäätiö & Helsingin yliopisto, Ruralia-Instituutti (2014)
B:8	Kainuun maakuntakaavan seurantaraportti 2015 (2015)
B:9	Selvitys digitalisaation mahdollisuuksista Kainuussa. Kainuun ennakointihanke, Ramboll Management Consulting (2015)
B:10	Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Vaikutukset NATURA 2000-verkoston alueisiin (2015)
B:11	Ekologiset yhteydet, luontomatkailu ja hiljaiset alueet Kainuun aluekehityksessä ja maakuntakaavoituksessa. ELMA-hankkeen loppuraportti (2016)
B:12	Kainuun maakunnallisesti arvokkaat rakennushistorialliset kohteet (2018)
B:13	Kainuun matkailustrategia 2018–2021 (2018)
B:14	Kainuun liikennejärjestelmäsuunnitelma (2018)
B:15	Luonnollisesti – Kainuu, Kainuun maakuntakuvatutkimus 2017 (2017)
B:16	Kainuun kaivannaistrategia 2019–2025 (2019)

- B:17 Kainuun kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2019–2022 (2019)
- B:18 Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan seurantaraportti (2020)
- B:19 Monipaikkaisuus Kainuussa (2021)
- B:20 Naisnäkökulmaa Kainuuseen (2021)
- B:21 Kainuun Venäjä -strategia 2021–2027 (2021)
- B:22 Kainuu maakuntakuvatutkimus 2020 (2021)
- B:23 Kainuun kulttuuriohjelma 2022–2025 (2022)
- B:24 Kainuun yhteinen brändikäsikirja (2024)
- B:25 Kainuun Matkailustrategia 2024–2028 (2024)

Sarja C

- C:1 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2013 2013
- C:2 Kainuun liiton toimintasuunnitelma ja talousarvio 2014 ja taloussuunnitelma 2014–2016 (2013)
- C:3 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2014 (2014)
- C:4 Kainuun liiton toiminta- ja taloussuunnitelma 2015–2017 ja talousarvio 2015 (2014)
- C:5 Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2015 (2015)
- C:6 Talous- ja toimintasuunnitelma 2016–2018 ja talousarvio 2016 (2015)
- C:7 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2015 (2016)
- C:8 Talous- ja toimintasuunnitelma 2017–2019 ja talousarvio 2017 (2017)
- C:9 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2016 (2017)
- C:10 Talous- ja toimintasuunnitelma 2018–2019 ja talousarvio 2018 (2017)
- C:11 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2017 (2018)
- C:12 Talousarvio vuodelle 2019, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2019–2020 (2018)
- C:13 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2018 (2019)
- C:14 Talousarvio vuodelle 2020, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2020–2022 (2019)
- C:15 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2019 (2020)
- C:16 Talousarvio vuodelle 2021, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2021–2023 (2020)
- C:17 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2020 (2021)
- C:18 Talousarvio vuodelle 2022, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2022–2024 (2021)
- C:19 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2021 (2022)
- C:20 Talousarvio vuodelle 2023, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2023–2025 (2022)
- C:21 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2022 (2023)
- C:22 Talousarvio vuodelle 2024, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2024–2026 (2023)
- C:23 Tilinpäätös ja toimintakertomus 2023 (2024)
- C:24 Talousarvio vuodelle 2025, Talous- ja toimintasuunnitelma vuosille 2025–2027 (2024)

Sarja D

- D:1 Kainuun seudullisesti merkittävät ampumaradat 2013 (2013)
- D:2 Yhteisöllisyydellä turvallisuutta Kainuussa. Kainuun turvallisuussuunnitelma 2015–2018 (2015)
- D:3 Vuokin reitti Vienaan toimintamalli (2017)
- D:4 Toisen maailmansodan sotahistoriakohteet Kainuun maakuntakaavoituksessa (2019)

